

П. КРАТ.

КОЛИ ЗІЙШЛО СОНЦЕ

ОПОВІДАННЯ З 2000 РОКУ.

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

165059
Накладом Української Книгарні в Брантфод, Онт.
З друкарні «Робітничого Слова».
Торонто, 1918.

165059

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ!

РОБІТНИЧЕ СЛОВО

соціалістичну-наукову часопись для українських робітників і фармерів в Північній Америці.

«Робітниче Слово» від початку свого існування стоїть твердо в обороні працюючого люду.

«Робітниче Слово» виступає проти всіх дурнісітів і ворогів робітництва.

Робітниче Слово містить ріжні користні і цікаві статі, після найновійших напрямків соціалістичної науки, про політику, про справи робітничі і хліборобські, подає статі наукові, поучаючі, оповідання, поезії, новини з Америки, старого краю та з цілого світа. Всьо писане в »Робітничім Слові« дуже зрозуміло і приступно для кожного. »Робітниче Слово« виходить тижнево, що суботи.

Предплата на »Робітниче Слово« виносить: на цілий рік \$1.50, на пів року 80 центів. За границею: на рік \$1.75; на пів року 90 центів. Гірдплату належить слати на слідуючу адресу

ROBITNYCHE SLOVO

Box 64, Toronto Ont.

Оказове число висилаємо кожному даром.

2000, В

П. КРАТ.

22. 473

КОЛИ ЗІЙШЛО СОНЦЕ

Оповідане з 2000 року.

Львів. Бібліотека
АН УРСР

165059

См 178-30.6

З друкарні «Робітничого Слова».

Торонто, 1918.

165059

8(c)Ун:1917-9

Коли Зійшло Сонце

I.

— Він буде жити, почув я над собою чийсь лагідний жіночий голос: Тільки недоторкайтесь до него голими руками, за-
ки він цілковито не розмерзнеться:

— Що за диво? подумав я: Де я і що зі мною? Чув тільки, що в моїм тілі пе-
ребігали якісь горячі потоки.

— Дайте йому напитись ще сего зіля,
казав голос.

Чиєсь руки розтулили мої уста і вля-
ли чогось у рот, що я лигнув. Тоді мої очі розплющились, і я побачив наді мною такої краси жіноче личко, що хвильку хтів уже повірити в істноване анголів. Чорня-
ва, рожева як той троянд цвіт, чорнобри-
ва, синьоока вона всьміхалась до мене своїми червоними мов калина устоньками зза котрих мов рядки перлин блища-
ли білі зубочки і казала, як до малої дитини:

— Будемо жити, будемо жити!.... Але й не гадайте підвєстись, се вам зашко-
дить, крикнула вона, коли я хтів пово-
рушитись. Тепер я бачив, що коло мене стояло ще четверо повних, здорових хло-
пців вбраних, як і вона у ясно-блакитні
мантлі наче шпиталева служба.

— Деж я?

— Лежіть і ні про що не думайте. Ви там де була ваша воля, щоб ви були.

Я десь бачив її личко колись. Воно мені таке знайоме. Але де? Зрозумів, що

в мене цілковито відібрано пам'ять.

— Скажіть хто ви і що зі мною сталося а то я здурію! крикнув до неї, бо бачив, що вона була якась там старша.

Та засьміялась і сказала дати мені чогось на спанє.

Коли знов прокинувсь, вона сиділа коло мене на кріслі а я побачив себе на шпиталевім ліжку, у гарно прибраній, сонцем освічений кімнаті.

— Ви називаєтесь Петро Іванчук?

— Я не памятаю, відповів я, дійсно забувши своє власне ім'я.

— Ану, дивіть ся сюди, і вона подала мені зжовклив папір на котрім стояло: «Я, Петро Іванчук, син Івана Іванчука з Бубнича з Галичини, годжу ся, щоб доктор Гібсон професор медицини на Ванкуверськім Університеті у Ванкувері, Б. К., заморозив мене після методи професора Бахметієва болгарського міністра просвіти, з умовою, що Ванкуверський Університет буде доглядати мене аж до 10 години перед полуднем дня 1-го травня 2000 року, а того дня я маю бути відморожений і поможливості привернений до життя». Підписано «Петро Іванчук», по при той підпис стояли ще підписи доктора Гібсона, нотаря та згода Бритиш-Колюмбійського парламенту, що вільно Петра Іванчука після його власного бажання заморозити.

— Ніби се я, той Іванчук? спитавсь я лікарки, що пильно дивилась на мене, сподіючись твоїх хвилі, коли я все згадаю.

— А так, що ви!

— Я не знав.

— А се чиє лицє? показала мені чиюсь жіночу фотографію, зжовклю як і той піпір.

Ой! я тепер згадав усе:

— То було вчера. Вона кохала іншого і за него віддалась. Я не міг стерпіти болю моого серця і, коли доктор Гібсон викладаючи нам в каледжі анатомію казав, що добре було спробувати, чи людина годна витримати заморожене, я запропонував йому мене.... Але пощо ви не так завчасно відморозили? Прецінь я хтів до 2000 р., а не на одну ніч.

— Ха-ха-ха! зареготалась докторка: Ванша ніч була довга рівнісенько 81 рік і чотири місяця.

— Отже тих, що я знав, їх нема нікого в живих?

— Певно.

— І її немає? показав на портрет моєї калишньої любки?

— Вона вмерла у 1982 р.

— Ви її знали?

— Я її онука.

Тепер я пізнав її. Вона була так подібна до моєї Бесі, тільки тисячу разів красіша.

Але ви погана людина.

— Чому?

— Та зза коханя та заздрости, відбрали собі житя на вісімдесят і один рік!

— Серце не зважає... А зрештою мені більше хтілось прислужитись науці, збрехав я.

— Ой, науці... Але певно се заморожене цілковито виморозило палкість вашого серця, глузувала вона.

— Не знаю.....

— Товаришко Гледис, коли ж ви покажете нам свого відмороженика? почули ми шепотінє з трохи відхилених дверей.

— Тепер уже можна, сказала докторка.

Тоді двері розчинились і до кімнати

всипалась гурма людей з зацікавленими обличами, з очима зверненими на мене.

— Як ся маєте? як себе відчуваєте тепер? засипали мене запитами.

Дякував за їхню прихильність, а враз з тим дивувавсь розглядаючи їх та їхнє убранє. Були межи ними молоді й старі жінки й чоловіки, але усі такі здорові, рожеві! Навіть сивоволосі були повні здоров'я, руху та гумору немов шкільна молодь. А що до жінок той не казати. Навіть тяжко було вгадати як старі вони були. А вбранє на них було таке, що мені робилось ніяково на них дивитись. То було щось подібного до перського убрання: якісь з легонької матерії майже прозорого шовку «тумани». груди були вкриті парами золотих мишат. а плечі загорнені у леґенькі, як павутиня намітки, на головах мали подібні до єгипецьких корабликів ще з часів фараонів. Золото, самосвіті та шовки та краса. Чоловіки були вбрані в біленькі сорочки та штани. Але декотрі мали убранє подібне до колишнього грецького, тих тог та тунік. Мені здавалось, що се гурма ванкуверських богатирів з'явилася подивитись на мене, аби задоволити своє зацікавленє. Але одно мене дивувало, що лиця в них усіх мали вираз розуму та висшої інтелігенції, чого я цілковито не бачив у вітрогонної молоді з капіталістичної кляси. Також дивно було, що вони звали мене і один одного «товаришу» та «товаришко». Що за зміна на тім світі?

А ті жінки пообсідали мене на ліжку і цокотіли як канарки.

— Ви мусите дати нам кілька відчитів про вашу добу. Ми так зраділи, коли довідались, що вас будуть відморожувати....

Але ви герой! Ви дали науці доказ, що людій можна заморожувати на сотки років. Тепер богато з нас зробить те саме, аби побачити слідуючі століття.....

Я теж уже хтів роспитувати їх проїхнє жите, але моя докторка Гледис сказала, що мені ще шкодить така турбація, і вони, живучи мені як найшвидче встати, повиходили з кімнати.

— Се місцеві капіталісти? спитав я її. Вона не зрозуміла того слова.

— Капіталісти? Що то таке?

Я її роз'яснив.

— Ні, се наші.....

— Ванкуверські міщани? спитав я.

— Знов не розумію вас... Се наші.

Так я з першу й недовідав ся, хто то був.

— Тепер ми скинемо з вас усі повиваčі і спробуємо піти з вами трохи на съвіже повітря. І вона закликала знов шпиталевих хлопців. Мене розповіли, скупали, вбрали в римської моди тогу, а тоді я глянув на себе у съвічадо. Мною від жаху аж стріпнуло: У съвічаді був якийсь зжовклий напів-мрець.

— Ой, який я став! — крикнув я.

— Не журіть ся, наші доктори зроблять вас до місяця молоденьким парубком, по-тішила Гледис.

Пробував іти, але ноги вгиналися, Тоді посадили мене на гарне крісло з колесами, котре порушувалось якоюсь нечуткою силою, і Гледис сказала, що сама піде зі мною на прохід тільки перебереться. Мене звезли хлопці до дверей, а незабаром і Гледис прийшла вбрана, як і передні дами, повита в легенький як мрія золото-зеленавий серпанок.

Вона натиснула гудзик коло крісла і

воно легенько покотилося. Ми вийшли через величезні шкляні двері на улицю. Але що то була за улиця! Вимощена якимсь червоноавим наче гумовим асфальтом, хідники з блакітного цементу, а від дороги понад хідниками квітки й квітки. Домів мало; й дім від дому відокремлений садами, котрі тепер саме були вляні яблуновим квітом.

Коли Гледис перевозила мене через улицю я побачив затоку і гори по тім боці.

— То Північний Ванкувер? спитав я її.

— Так.

— А ся улиця де ми ідемо?

— Не пізнаєте?.... Тож се Гейстинг.

— Гейстинг? Та застановлена мурами улиця. А деж крамниці, канцелярії, кінематографи, юдельні? Ні, се не Гейстинг, або се не Ванкувер.

— Я бачила фотографію старого Ванкуверу і знаю про що ви питаетесь.

Тимчасом нас здибали то хлопці то дівчата, а то і старші люди і всі витали мою докторку словами «добриден Гледис», або «добриден товаришко Гледис». Що за диво, її ціле місто знає, наче вона усім їм сестра.

— А деж ваші крамниці і ціла бізнесова дільниця?

— Ви кажете про наші споживчі склади?

— Споживчі склади?... Я вас питаю де ви купуєте собі усе що вам потрібно?

— Ми нічого не купуємо, я навіть мало розумію, що значить те слово.

— А так, міняєте гроші, на те що вам треба....

— Я знаю; у нас в музею є ті паперці та бляшки, і вони показують, які були дурні люди минувших століть, що годи-

лись міняти свою працю за клаптика нікому нї нашо не здалого паперу.

— А як же ви живете без грошей? не вірив я їй, думаючи, що вона жартує.

— А нашо нам гроші? Ми всі працюємо....

— Тай ми працювали, перебив я її.

— Ви працювали, але з тої праці була тільки мука, а користали з того одиниці.

— А тепер як?

— А тепер у нас усі щасливі, усі задоволені, а тих одиниць нема.

— Що ж се з сусівом стало?.... Чи не здійснилися мрії соціалістів?.. споглянув я на ней.

— А ви не були соціалістом?

— Ні, я в політику не бавив ся. Мені в голові була медицина.... Хоч я співчував ідеї економічної рівності.... Коли ж се стало?

Тим часом нас оточила гурма товаришів й товаришок, всілякого віку. Гледис спинила крісло-візок. Витали немов найдоросшого родича.

— Ми довідалися, що ви розморозились в добром здоровлю..... ой, які ми раді, які раді!.... (я гадав, що ранішні газети повідомили про моє воскресене)

— Товариш Піт, цікавить ся, як ми дійшли до теперішнього устрою, сказала Гледис.

Вчинив ся рух, почались пояснення, і за пару хвилин я довідав ся, що по сусітовій війні 1914 року, по російській революції 1917 р. сусіт не заспокоював ся. Хвиля соціальної революції захопила пової усе людство, і вже від 1950 року колективізм запанув в найдальших закутках земної кулі. Приватна власність на землю та засоби виробу стала заступлена суспіль-

чию.

— А як держави? як Канада? цікавився я.

— Держав нема. Тепер є тільки людство.

— Як же ви рядитеся?

— Уряду, такого як був колись, у нас нема. Правда, суші розділені на кілька частин що до продукту, що вони видають і відповідно тому маємо індустріальні комітети, які пильнують, щоб усого було вироблено кільки треба.

— А парляменти, кабінети міністрів, суд, поліція, військо, вязниці?

— Ха-ха-ха! зареготались всі. І я довідався ся, що вони замість парляментів тепер мають річні всесвітні зізди, а що до міністрів, суддів, поліції та війська, — того нема.

— Як же ви судитеся і боронетеся від напасників?

Знов щось дивного! Кажуть, що в них нема напасників, нема злочину.

— Чому?

Бо злочин істнував через те, що сьвітом рядили фахові злочинці, через неосвідомлене народу, через приватну власність. Тепер політики нема, нема й тих псувачів людства-політикреїв. Тепер нарід освідомлено, а школи виховали нове покоління в ідеях братерства та спільної праці.

Вони казали:

— Усей сьвіт наш і ми чуємо себе за-безпеченими, ми все маємо, що техніка та наука осягнули. Красти в себе ніхто не буде; убивати один одного не можемо, ми любимо в кождім брата і сестру людину. Ми всі одна родина, родина людей, в котрій вже щезла звірячість минувшини.

— Чому ж ми, бувши людьми, що чванились цівілізацією, чому ми не додума-

лись до того, до чого ви так просто дійшли? Кільки крові та сліз пролялось непотрібно.... і я схилив в роспачу голову, наче на мені лежить ганьба минувшини, живим заступником котрої тепер був тільки я.

Але вони зрозумілі мій смуток і зараз показали чулість своїх сердець.

— «Відморожений дідусю», «дідусю цілого людства», дивіть ся на нас! Ваша доба зробила свою роботу, без вас не було б і нас, ми ж продовжені вашого життя.. Радіймо ж, що нарешті жите визволилось з кайданів мук та недолії. І вони схопили мій візок і покотили улицею съпіваючи свій «Гімн Людства», що починав ся:

Ми всі брати, ми всі сестри,
Все людство—одна родина,
Всіх кохаймо,
Всіх шануймо,
Хай живе й маля звірина!

З хатів виходили мешканці, витали мене, прилучаючись до съпіву. Зза одного паркану плигнув на улицю кугар, несучи в писку мале кугареня.

— Гало Джени! Крикнули мої приятелі. Кугарка замуркала, як кітка і поклала мені на коліна своє котя.

— І ви не боїтесь, щоб ся звірина не поїла ваші діти? — спитав я.

— Ой, ні! Джені, добра кіточка, вона бавить ся з нашими маленькими братіками та сестричками.

Тепер я завважив під корчами троянд чорного медвідя, що спав собі, наче наймит по роботі, улицею вганяли крілики, скрізь по садах цокотіла пташня, а пара ракунів гойдались на галузях черешні.

Збудили медведя і познайомили зі

мною: звали його Урзус.

— Ми забрали у звірини їхні ліси та гори, але за те даємо ім місце межи собою. Кугарка кугареня та Урзус лестились, як сувійські коти. Я пригадав собі як не раз на польованню убивав кугарів та медведів. Сумлінє впялилось мені в серце!.... А одна дівчина, схопивши кугареня, закричала:

— Назвімо його Пітом, в честь нового товариша, і кугареня стало Пітом.

Повезли мене далі. Урзус по шкандібав теж з нами. Тепер ми вийшли на гору де колись був Мейн стріт. Як і впомінках 20-го століття зза темно-синьої морської затоки біліли снігові верхи гір, але й тут великих будинків не було, а стояв просторий встелений травичкою на квадратову милю парк, а по парку були розставлені більші й менші будинки та забавки дя дітей.

— Се наша школа, сказали мені.

Замість брами до того парку-школи стояло дві статуї. Одна уявляла батька, маму і троє дітей, всі обіймались у пестощах, (на ній був напис: «Діти! любіть старших товаришів»), а друга — два хлопці і дві дівчини обіймаючи себе за рамя; там підпис: «Любімось».

— Бачите мета наших шкіл розвинуті в дітях людяність основану на взаємнім любленню.

— А в наших школах дітей вчили мілітаризму та сліпого націоналізму, завважив я.

Мене підвезли до першого шкільного будинку. З дверей повибігали учительки і з радостею сестер покотили моє крісло до середини. Там за лавками сиділо зо п'ятьдесятєро здорових красно вбраних дітей, котрі повитали мою появу радісними

криками, але жадне не встало зза лавки. Бачив, що тут існує карність. Мене підкотили до учительської катедри. На стіні я зауважив мапу земних півкуль на котрих був напис: «Твоєю вітчиною — цілий сьвіт». В тім є рація, згодився я.

— Діти! казали учителька: Ми маємо дуже дорогого гостя, людину з початку двадцятого століття, про котрого вже вам сьогодні росповідала. Він тепер буде жити з нами і ми маємо зробити його житє пріємним.

— Ми всі вас, любимо, старший товариш! крикнули дзвінкими голосочками діти.

— І я вас так само, мої пташенята, розчулений до сліз відповів я.

— Можете встати і привитатись з товарищем Пітом, дозволила учителька. Тут мене трохи не задушили в своїх обіймах.

Я хотів знати, чого вони вчать ся.

Тут були діти в віку сім вісім років. На лавках я не бачив жадних книжок, ані скриптурів. Спитав учительку. Замість відповіди вона натиснула коло себе один біленський гудзик (тих гудzikів біля неї було зо дві сотки) і враз я почув гарний чоловічий баритоновий голос, що читав... Я прислухався і пізнав в тім невмеруче оповідане про «Робінзона Крузо», приятеля дітей.

— Так у вас грамофон заступив книжку? Скрикнув я.

— Ми звemo сей прилад бібльофоном, весело поправила мене учителька, а діти, Гледис і решта що були в школі сьміялись на мое здивоване.

— А як ви пишите.

— Дивіть ся на цю таблицю, сказала знов учителька і попросила свою підручну

закласти якусь плитку у скриньку коло стіни. Потім натиснула гудзик і на таблиці зявилися слова, наче чорна таблиця була шкляною і під шклом кожна літера съвітилась.

— А коли вам треба з голови що написати?

— Тоді ми вживаємо сего приладу, і вона почала натискати гудзики, як на колишній нашій писарській машині, а на дощі съвітились слова.

— Чудово!..... Але, що до писання листів, ви ж мусите писати перами?

— Ні, ми маємо диктограф.... Ось він, і учителька взявиши щось подібного до тих цівок, що ми вживали до Едисонових фонографів, поклала до машинки, що стояла в ній на столі (також прилади були і коло кожної дитини). Потім проговорила у трубку пару слів, виймila цівку з диктофона і, здіймивши з тої цівки тоненький папірець з чогось твердого, подала мені.

— Тепер, коли хочете почути, що тут «написано» положіть се в сю щилину. Я зробив так, учителька натиснула гудзик і її голос почули ми виразно, наче вона сама говорила.

— Так ви цілковито не пишете? невгавав я: І вчім складається у вас наука?

Пояснили, що вони вчать ся і давнього письма, також, але його вживають хіба в такім випадку, як треба нагло щось написати, а близько нема диктофона. А також мусять уживати письма запро написи на памятниках, будинках, тощо. Диктофон красше від письма і тим, що дітей призвичає до скорого думання та рівної бесіди.

— Ми є всесвітньою нацією працівників, сказала далі учителька: І наша виховавча

метода полягає на тім, щоб виховати в дітях залюблене до праці, до шанування праці!

— А за моого часу дітям впоювали пошанивок до всіляких славетних вояків, тощо. Чи шануєте ви Нелсона, Волфа та інших? зацікавив ся я.

— Ой, ні! Ті назвиска подибуємо у все-світній історії, але та вся кровава минувшина нас не цікавить. Нашими героями є творці духа, творці життя. Робітник з жилавими руками, що здигнув культуру в сій країні, — се наш герой! Нашими героями ті всі, що своїми думками прошибли темряви незнання, дали сьвітови піznати самого себе, дали нам те промінє людськості, котре загріває нас до дальших вчинків добра та краси!

Тим часом з усіх шкіл телефонували учительськи, протестуючи, що мене затримують в одній школі, коли усі хочуть мене бачити. Повезли мене до другої школи. Але учительки вмовились і випустили усю дітвору у парк.

Яка тисячка зацікавлених личок оточила мене, а крику, а вереску! Усі конче хтіли мене обійтити. Аж Гледис злякалась за мое здоровле і просила учительок вгамувати дітей. А тоді викотили мое крісло на ту плятформу, що діти з неї спускають ся, і я мав звідти до них промовляти. Усі посідали на травичці і діти і учительки і медведь Урзус меже ними. Почав їм росповідати про сьвітову війну 1914 року. Діти й учительки скривились. А одна сказала:

— Товаришу, росповідайте нам щось доброго, а такого ми не любимо.....

— Доброго? і я став як дурний.... Напинав усей свій мізок і не годен був нага-

дати нічого доброго за часів моого життя в початках двайцятого століття.

— Хочете чогось доброго?.... Ага! згадів я: Ми давали один одному різдвяні подарунки раз в рік.

— Тільки раз в рік? здивувались діти: А ще що?

— Ми мали товариства, де плели панчохи раненим жовірам, мали товариство охорони псів.... На тім я й став. Бачив, що діти були цілковито мною не задоволені.

Гледис врятувала ситуацію.

— Любі маленькі товаришки й товариші! ви не маєте чого зражатись тим, що за часів житя сего товариша в сьвіті мало було добра та любови, але він сам був добрий і ради науки дав себе заморозити на такі довгі літа. Наш обовязок показати йому щирість наших сердеч.

І хмара минула: діти любо глянули на мене. Я попросив скотити мене на землю і коли возили мене по парку, щебечучи та росповідаючи про жите їхнього маленького діточого сьвіта.

Але ось зачув дзвін: раз, два, двадцять.

— Обід! крикнули діти і покотили геть з парку. Гледис забрала мене і з кількома учительками пішла знов в напрямку того будинку, що я думав, що то був шпиталь.

II.

— Де ти сьогодні обідаєш? спитала мою докторку товаришка.

— Де будь. Тато на фармах, відповіла та.

— Ходім до мене, запросила та.

Мое крісло стало в дверях, красного дому на одвірку котрого був злотий напис: «Дівчина Ласи МакІнтош». В хаті було хороше! Красні меблі з дорогого дерева, оббиті доброю матерією, красні килими, образи, лямпи, фігури, а на вікнах повно пишних вазонків.

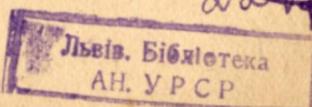
— Таке умебльоване вартує поверх три тисячки, порахував — я.

— Поки ми приготуємося до обіду, хай товариш почитає газету в моїй бібліотеці, сказала Ласи і запросила мене в другу кімнату, в котрій не було жадної книжки, крім кількох шафів з звоями подібними до тих, що на них колись показували в нас «рухомі образки». А в стіні я завважив рурку подібну до того бібліофона, що в школі.

— Натисніть сей гудзик і читайте газету, пояснила господиня хати, а сама пішла.

— Будемо «читати» сказав собі я і натиснув, і враз з рурки бібліофону почув голос, що росповідав цілу мою історію, та вихваляв Гледис, що потрафила мене воскресити. Далі «газета» повідомляла, що я буду промовляти сего вечера в галі ім. Ч. Дарвіна в Ванкувері. Була там новинка, що сіянє в Альберті, Саскачевані, Манітобі та Північній Дакоті скінчилось і від 10-го мая піchnуть ся переджнікові вакації. Сила, що працювалла коло сіяння.

161.171.

вертає домів.

— Се певно, так само, як за мого часу з Онтарії їхали на Захід на фармерські роботи, пояснив я собі.

Подавала газета новинки про нові пісні вложені тими, а тими, про наукові винаходи, про новомальовані образи і ті образи зараз я бачив на стіні; повідомляла про заручини і то дуже кумедно. Приміром, Маруся Заокіпна з України заручилася з Леокардіо Гарра з Мексико, або Ревека Шварц, (Єрусалим Палестина) буде віддаватись за товариша Ішіші з Йокогама Японії.

— Що за мішанина? — скрикнув я.

Богато писалось про балі, забави, пікніки, несподівані приємності зроблені тим або тій іхніми приятелями, але нічого не було про арешти, вбийства, засуди, війну, критику або напади політикерів на їхніх партійних ворогів.

Мені ставало нудно чути про все те добро і щасливий настрій. Але нарешті дочекав ся і сумного: подавали опис умерших. Але дивно! Усі вони кінчили своє життя по за соткою літ віку. Також повідомлялось, що під час перегонів човнами на морю коло Сан Франциско один човен вдарив другий і двох хлопців втопився.

З мене було досить і я натиснув гудзика, щоб «газета» замовкла. Тепер сидів і дивувався з самого себе: роджений в' дусі зла минувшини, чи зможу я жити з сим ідеальним народом?

— Ну, ми вже готові, мене дами і повезли до столу, на котрім не було жадно начіння. Посідали за стіл. Тепер завважив, що мої приятельки повбирались і просто сяяли своєю красою. На стіні про-

ти мене висіла таблиця з написом. «Хто не робить, той хай не єсть».

— Чи се у вас замість нашого «отчена-шу» висить? спитав я.

Але Ласи скрикнула до Гледис:

— Як же ми для Піта дістанемо їсти? Він не має «робітничої картки?»

— Але він в стані хорошого, відповіла Гледис: Тільки я забула взяти про него «карту хорошого»... Треба запитати шпі-
тель,— і Гледис взяла в руки щось подіб-
ного до колишнього телефону і покликала
якогось товариша Джорджа. За кілька
хвилин в стіні розченилися дверцята і ви-
пала зелена картка.

— Тепер ми маємо обід і для вас, зра-
діли дами. Спитали телефонічно когось,
що на сьогодні варено, вибрали собі що
хтіли, а для мене Гледис замовила щось
спеціального, потім взяли ту зелену кар-
тку, додали до неї свої червоні і, поклав-
ши у круглу пушку, кинули в призначенну
дірку в стіні.

За кілька хвиль обід був на столі, до-
ручений тим самим відворотом в стіні.

— Чи у вас кухня під хатою.

— Ой, ні! засьміялись дами: Аж за мо-
стами.

— Як же се воно? дивувався я.

Нічого дивного. Скрізь під містом по-
проваджені спеціальні рури від кождої ха-
ти до міської кухні.

— Ну, а як хто хоче дома варити?

— Ті варять дома. Але таких мало і та-
ке трафляється часом, коли дуже бли-
зькі приятелі роблять собі родинну заба-
ву... Тай пошо дома робити, коли все
те, що ми любимо, є в нашій спільній ку-
хні... Але юмо.

На столі було кілька потрав, садови-

на та напої, але ті потрави були без м'яса, напої без алькоголю.

— То ви мяса не єсьте?

Дами скривились, наче я їх спитав чому вони не їдять смаженини з людини.

— Хто б же межи нами був таким, нелюдянім, що зарізав би худобину? сказала Ласи, а Гледис, додала:

— Мясо шкідливе для здоровля.

— Але страви дуже смачні; дивувався я не розуміючи навіть з чого вони зроблені.

— От у вас написано «Хто не робить, хай не єсть і не моглиб ви дати мені частину своєї їди, не турбуючись за «карткою хорого?» Дівчата знов випулили очі, наче я сказав, щось страшно неморального. Я зрозумів почевонів і став перепрошувати.

— Се наш єдиний закон! твердо сказала Гледис вказуючи рукою на напис.

— Як же у вас відбувається праця на хліб насушний, і хто вам дає ті червоні посвідки роботи? Чи се ваші гроші?

Гледис пояснила:

— Ми даємо ті посвідки один одному. Під час роботи вибираємо собі на ту хвилю проводира і той роздає нам картки.

— А діти?

— Діти до пяти літ цілковито увільнені від праці, і їм видають сині картки. А потім діти теж потрохи роблять, аби призвичаювались до стану дорослих робітників та робітниць.

— Кільки годин робите денно?

— Се залежить, яка робота. В тяжких або неприємних роботах менше; в легких—більше. Взагалі в зимі, коли робимо в фабриках, робота триває дві години денно, а літом на жнивах робимо довше. Також на випадок чогось надзвичайного, як якась катастрофа, або нагла робота,

тоді робимо і по шість і більше годин. Такі роботи люблять дуже наші парубки, де вони годні показати своє юнацтво.

— А як відбувається у вас праця інтелігенції?

— Се що? — незрозуміли дами.

— От така праця, як ваша: докторів, учителів, всіляких вчених.

— Ми вас мало розуміємо, що ви питаете.... У нас неінтелігентних людей нема.... А що до докторів, учителів, а особливо всіляких аматорів науки та штуки, се позагодинна праця. Інтелектуальну працю ми робимо усі: одні роблять наукові досліди, ті пишуть книжки, треті різблять або малюють, ті удосконалюють машинерію. — Але на кусень хліба працюють усі без винятку. Прецінь сі дві чи меньше годин праці, се якраз та потрібна нашему тілу гімнастика.

Мене се дивувало, як в них не було поділу навіть після освіти.

— Звичайна річ, — відповіла Гледис: Наші діти та молодь усі дістають ту й саму загальну освіту, що рівна колишнім університетам. А в той самий час спеціалізуються в кількох науках та фахах, кождий що собі сподобає.

— А як у вас фармері?

— Сіяне скінчилось, і робітники незабаром вертають домів.

Бачив, що вона мене не розуміла.

— Ні, я вас питую про фармерів, властителів рілі, що завжди сидять на фармах, пильнуючи збіжа та худоби.

— Ага?... Ви питаетесь про тих колишніх засланців, що сиділи на прерах по-милі один від одного, виплекуючи худобу та збіже для всіляких компаній. Їхніх дітей там вже нема. Коли прийшла наша до-

ба колективізму, фармерів увільнено від терпіння сидіти в самотині в зимку в завіяних снігом хатах.... Тепер ми усі вибираємося на прери веснувати, на жнива та молочене, але в зимі лишаємо там тільки нашу машинерію.

— Так ви поробились, як ті птахи! заміяв ся я: В літі на північ, а в осени у ірій... От же ваші фармері жиуть собі досить вигідно.

— Ви гадаєте, що у нас фармері, якась окрема кляса?... Клясового поділу в нас нема жадного. Ми всі робітники і всі фармері. Ціла земна куля се наше велике господарство. Ми на ній живемо, ми її оремо, на ній стоять наші фабрики, — тепер старенька Землиця стала дійсною мамою цілого людства.

То було щось такого широкого, що мій мізок не годен був те все враз зображенути. Бачив тільки, що істноване людське було більш забезпечене, як за мого часу.

— А чи я знайду про себе роботу? спіставсь нерішучо.

— Звичайно. Тільки поздоровшаєте. Тепер тим не гризіть ся.

— І ви не боїтесь зайвого рота у вашім суспільстві?

— Чого ж нам боятись? Прецінь наші машини годні виробити стільки житевого продукту, що ми могли б навіть отримувати мешканців інших планет, коли воно там істнують.

У двері хтось шкробав. Ласи побігла відчинити. Увійшов полішений нами в парку медвідь.

— Ой, Урзусе! ти прийшов обідати? скрикнула дівчина і обіймила звіря за голову. Той замуркотів наче відповідав на

ту чулість.

— Чим же ви його нагодуєте? Прецінь він не має робітничої картки, — зажартував я.

— Ні, має.....

— Бавить ся з дітьми і помагає в тяжких роботах, де не мож ужити машин. Я його виплекала в маленькості і він тут у мене, як єдиний член моєї родини, — казала Ласи. (Пізнійше я довідав ся, що Ласи була сирота).

Урзус дістав свою пайку.

— Я роблю досліди над інтелектом медведика,— стала розповідати Ласи, коли ми скінчили обід і мене відкотили до гостинної.

— Урзусю, удар три.

Медведь зробив.

— Тепер п'ять — той вибив лабою п'ять.

— Чудово! скрикнув я.

Гледис казала, що мені треба вертати до шпиталю, аби підлячи дальшій курасії.

Я звернув увагу на хатне уряджене.

— А як ви дістаєте такі меблі, килими та убранє? Се страшні гроші коштує!....

— За ті самі робітничі картки....

— Як?... Кількиж треба таких карточок, щоб купити таку роскіш?!

— Все, що ми потребуємо, ми дістаємо з наших спільніх комор, тільки за показом звичайної картки праці того дня, коли що потребуємо.

Я дививсь на Гледис, вилупивши здивовано очі.

— Нема нічого дивного. Ми наготовлюємо всого, що нам треба рівною працею і рівно дістаємо всі потрібні річі до життя.

Тепер ми попрощали Ласи; я потру-

сив за вухо її медведя, і Гледис покотила мое крісло в напрямку шпиталю.

Сонце весело блищаючи понад містом.

Діти бігали улицями, поливали квітки, пускаючи з водяних тумб трискавками воду; мили також хідники та улиці. Съміялись, кричали.

— Се їхня робота, сказала Гледис.

— І забавка, додав я.

Але мені стало дивно, чому я не бачу жадних фір, ані автомобілів на улицях.

— Наші фіри он там, — вказала Гледис пальцем в небо.

Я задер голову і здивувався! Там в усіх напрямках снували літаки; а такі, як були за мого часу, і якісь величезні, подібні до цілих кораблів; а декотрі, видно тягарові, мов птахи несли під собою якісь тягарі.

— Он воно що? тільки й міг я вимовити: Так ви стали, летуючою нацією!

Тепер я завважив, що на кожнім даху будинків стояли приватні літаки. Люди прилітали і відлітали з дахів. (Дахи були пласкаті).

— А як зробили з кораблями?

— Ми кораблів не потребуємо. Пошонам наражатись на вітри та хуртовини, коли ми вільно і скоро перелітаємо понад океани.

Я був цікавий, як прудко летять теперішні літаки?

— Межи 250, а 500 миль на годину.

— Отже ви годні перелітати навколо землі за 4—2 дні! Се чудово!

Проминаючи хати, я завважив на дверях написи подібні до того, що був на одвірку Ласи. На одних стояли написи, що тут мешкає «дівчина» та і та, на дру-

тих, що якась «молодиця», там «парубок», той і той, а знов по інших, що «стовариш з товаришкою» ті і ті. Спитав я про се Гледис, і знов почув нове. Казала, що кождий їхній парубок і дівчина дійшовши, парубок 20 літ, а дівчина 18-ть мають право зажадати собі від громади окремої хати.

— То у вас істнує вільне коханє, без жадного шлюбу? і подумав собі: оттут, певно, розпуста на висшу скалю.

— Звичайно у нас коханє вільне, відповіла Гледис, не знаючи, що я думаю.

— Ну, а як же діти? Чи вони знають, хто їхній батько? То у вас цілковито знищено чутє матері? і я був готовий сказати, що минувше столітє, хоч в тім напрямку, було висше.

— Певно я вас не розуміла добре, — сказала Гледис: Наші діти знають своїх батьків, бо живуть з ними, за винятком таких випадків, як сироти, або як батьки розійдуться, втративши одно до одного чутє кохання. Але такі випадки не так зчаста трафляють ся.

— То у вас істнує правний шлюб?

— Що се таке?... У нас істнує коханє. Ті, що покохались, проголошують свої заручини, а потім їх зводять до тої хати, що собі виберуть до житя.

— Коли ж у вас нема правного шлюбу, у вас певно чоловіки жінок, а жінки чоловіків кидають кілька разів на рік.

— Що ви, кажете! крикнула, з жахнувшись Гледис: Сего в нас ніколи не буває..!

— Та як же коли у вас шлюбу нема?

— Ага, пригадую, що то таке слово «шлюб»... А чи за вашої доби, приміром у Злучених Державах, не кидали, не розводились по кільканайцять раз за житя?

— Що ж у вас звязує чоловіка з жінкою?

— Кохане! В нас вчать про кохане ще в школі; в школі, на роботі або на зїздах молодь знайомить ся між собою. Тоді батьки дівчини або хлопця беруть закоханих молодят собі до хати. Там їхнє кохане зростає у вічну любов. Відтак поберують ся. А таке, як ви кажете у нас нема.

Так розмовляючи, ми вернули до шпиталю. Я дістався в руки учнів медицини. Потім поклали мене спати. А лишаючи мене Гледис нагадала, що увечері я буду промовляти в клубі ім. Ч. Дарвіна.

III.

Коли я прокинувсь, була яка шеста година. Біля мене не було нікого. Я сів на ліжку. Чув себе цілковито здоровим. Пробував встати на ноги. Стояв твердо, міг ходити. Але побоявся. Сів на крісло і закликав. В кімнату війшло кількох хлопців весело до мене всміхаючись.

— Де власне я? Чи се шпиталь, чи що се?

— Ні, се Медичний Інститут.

— А ви?

— Ми студіюємо медицину.

Просив їх розповісти про те, як в них відбувається наука. Довідався, що по робучих годинах вони студіюють в інституті під проводом визначних знавців медицини.

— Але дивлючись на вашу таку здорову націю, мені здається, що ви маєте багато до роботи? завважив я.

— Наш обовязок, яко докторів, пильнувати, щоб наш народ не хорував.

— Се щось дивного? У нас доктори пильнували головно хорих та хіба такі вже хороби, як страшні пошести. Чи у вас багато хорує людей річно.

— Пересічно сто на один міліон, відповів студент.

— Що ви кажете! крикнув я: Так у вас в дійсності майже нема хорих!.... Скажіть, чи се наука поступила так наперед за ці поспільні сімдесят років? Прецінь за мого часу майже жадного не було здорового.

— Ні, медицина була так само висока за вашого часу, як і тепер, але тепер так відмінились людські обставини, що до-

ктори мають можливість побороти усіх хороби і тримати націю при повнім здоров'я.

— Та ѿ доктори тепер не ті, завважив другий товариш.

— Як, власне?

— Мені доводилось переглядати газети з початку двадцятого століття, де цілі колюмни були заповнені оголошеннями патентованих медиків. Люди накуповували собі ліків, цілковито не знаючи складу своєї хороби і нищили собі здоров'я! Знов я читав, що тоді між докторами було богато безсумлінних грошолюбців, котрі, ради того, щоб видерти з хороого більше грошей, лічили їх не вилічуєчи....

— Яке злочинство! обурились молоденькі доктори.

— Але як у вас? Що вас заохочує бути докторами, коли ви не дістаєте за те жадної платні?

— Як, що? здивувались вони.

Бути доктором се у нас велика слава! Прецінь ми вартові здоровля людства. Ми та армія, що ринищуємо ті легіони хороб, які позіставили нам минувші покоління. І богато хороб, приміром бацилії сухіт уже не існують в світі! Ми доглядаємо, щоб людство було здорове, ми вчимо його як жити, в що вбиратись, що їсти, як робити, як забавлятись.

— Але ѿ ми сего вчили! запротестував я.

— Так, але у ваших обставинах не всі могли поступати після докторських прописів. Приміром радили робітникамо хорому на сухоти лишити працю і поїхати на куратію десь на полуднє. А в него кількох дітей, жінка і грошей стає тільки на злиденний прожиток. Звичайно в таких випадках докторська рада нічого не значила.

У минувшині доктори не могли дати помочи навіть тим клясам, котрі були більшеменьше забезпечені. Нервовість, що витворювались у вічній борні за втримане на становищі, уривала жите. Сивілі і лісілі завчасу; хороби, котрі косили свої жнива у робітничих дільницях через слуг діставались і в богацькі хати.

Тепер жите цілковито відмінлось. Ідять скільки треба, п'ють тільки добре до здоровля, сплять повні години, в хатах найдосконалійші урядженя що до чистоти та съвіжого повітря... Санітарні відносини чудові.

Тепер я зрозумів усю велич докторського становища. Се були герої людства! Казав, що мав велику охоту прилучитись до їхнього гурту. Молодці радісними окликами повітали мое висловлене.

— Але ви не впоїть товаришови Пітови, що цілий съвіт тримається на докторах, втрутилась в балачку Гледис: Чи наші педагоги, малярі, поети, знавці рілі, будівничі, механіки, тощо, чи не славні вони так само, як Ескулапові "учні"?

Мусіли признати їй рацію. Гледис цікавилася моїм здоровлем. Казала, що я можу ходити. І от по сімдесят роках лежання я перейшов ся по кімнаті.

— Тепер підемо до галі на відчит, сказала докторка.

— А ви? спитав я медиків.

— Ми будем слухати вашу бесіду тут, — відповіли вони.

— А то як, чи галя ім. Ч. Дарвіна у сім самім будинку.

Довідавсь, що галя десь на другім кінці міста десь за Лулу — островом, але вони будуть слухати мене через мегаліфофони, через ті самі прilади, що вживають

до «читання газет».

— Ну, ходімо! взяла мене Гледис за рамя.

Я гадав, що підемо пішки, а стали у елеватор, котрий виніс нас на дах інституту. Там, як на якім подвір'ю, стояло кілька десять літаків. Я ще ніколи не літав у своїм житю.

— Хто ж нас повезе? спитав Гледис.

— А ви не вмієте кирувати?

— Ні.....

— Так я вас повезу. Гледис повернула колісце і літак попхнувсь на перед, скотивсь з даху і, махаючи наче птах крилами, полетів понад будинками. Літак не робив жадного тарахкоту, як колишні наші. Також не мав порухуючого пропилера. Я придивляв ся, де був газеліновий мотор. Не бачив жадного сліду і нарешті запитав Гледис.

— Наші машини порухують ся геліократою*).

— Себто ви добуваєте свою моторову силу просто з сонця? Се мусить дорого коштувати.

— Товаришу! забудьте те слово «коштувати». У нас нема нічого «дорого-коштуючого», бо наші машини виробляють усе у величезній кількості. Не міряйте всого, що бачите, на ваші мізерні «гроші»....

Сонце стояло над Стенлі-парком, обстрілюючи своїм промінем далекі снігові верхи Ванкувер — Острова. Під нами були доми та улиці; усе видно приватні мешкання, оточені красними садками та палісадниками. Як далеко око сягало на схід усе зеленіли такі садки. Там блищала мов покрученна гадина Фрейзер — річка

*) Силою сонця.

котючи, як і колись, свої сиваві води до хвиль океану. Напинав свій зір, щоб розпізнати Нью-Вест-Мінстер.

— Деж він?

Гледис показала рукою на схід в недалекім напрямку.

— Я нічого там не бачу окрім звичайних будинків та садків, як і в Ванкувері. Тай Ванкувера в дійсності нема....

— Тих міст, що були за вашого часу вже не побачите, хіба тільки Нью Йорк, Лондон та ще кілька цікавих місць полішених запро історичну вартість. А решту міст розбудовано.

— Як се ви розумієте?

— А так, що ті вузькі улиці ті високі будинки те все усунули, а наставили про кожну родину поодинчі мешканя. Ми хочемо повітря, съвіжого, съвіжого повітря, паходців квіток та зіля і простору!

— Я б хтів споглянути на Сумас-прери, на Чиловак, на той віночок Бритийської Колюмбії.

— Ми маємо досить часу перед мітінгом. Полетімо туди — сказала Гледис і повернула ще колісця. Літак взяв трохи до гори і стрілою подався понад зеленими берегами могутньої річки. Навколо нас літала ціла ключа білих альбатросів, весело витаючи нас своїми криками. Ось по ліву руку з межі горбів допливає до Фрейзеру Пат річка. Там горбки подібні, до тих на яких колись стояв Мишен-Джонкшен. Ось Нікомен — Острів, пізнаю його по греблях понад берегами та по мостах до Дюдни.

— Колись тут фармері плекали богато курей?

— Курей пущено на волю. Чи не бачете, он вони біліють в корчах?

— Ви яйок не єсте?

— Фе!....

Мусів знов її перепросити.

На остріві теж стояли мешканя, були красні улиці з хідниками, так, як і у Ванкувері. Власне міста не було ніде. Літак проніс нас аж до Кискадів, що урваним муром заступили долину. Як і за мого часу з гір котились срібними стъожками пінячі потоки і ліси вкривали урвища.

— Дивіть ся, дивіть ся! крикнула Гледис вказуючи пальцем на один шпиль: які любі кізочки!

Побачив пару біленьких гірських кіз, що неполохаючись, дивились на наш літак. Ми летіли далі. Геть на півднє блищаала, палаюча як грань, Сусас — гора, осяяна проміннями сідаючого сонця.

Враз на Сумас-прерах підвів ся перед моїми очима шерег величезних будинків на кілька поверхів. Дахи були плоскаті, а на них стояли виплетені з зеліза височезні башти з якимись чудернацькими приладами на своїх чубках. Коло будинків літало кілька величезних тягарових літаків. Видко було людей, що щось налагодували та розладовували.

— Се наші фабрики, — пояснила Гледис.

— А чому я не бачу жадних комінів? Яку силу ви вживаєте, до порушування вашої машинерії?

— Геліократу... Прецінь ви знаєте, що вуголь, дрова, або рух води — се втілене соняшної енергії. Пошож нам палити красні дерева, коли ми можемо туж потрібну нами силу взяти просто з промінів сонця.

— Завтра ми будемо мати більше часу і я обвезу вас по наших фабриках та складах, сказала далі Гледис: Хоч тепер там

не так цікаво, як в зимі, коли вони в русі.

— А що роблять ті люди коло літаків?

— То забирають річи з головних складів у повітіві, або привезли сировий матеріал до оброблення.

Наш літак ніс нас знов понад садками Сумас-прери. Подекуди було видко лани чорної рілі.

— Що ви головно тут управляєте? запитав я Гледис знов по коротенькій мовчанці.

— Що до господарки, так ми головно продукуємо вздовж цілого берегу від Юхону аж до Сан-Франциско садовину та огородину.

— А як далеко є люди на північ на схід? За Лілуєт дистриктом уже нема нікого. Хіба під час вакацій ми любимо розіздитись по незалюднених гірських нетрах і якусь хвильку жити в обставинах минувших віків. Взагалі більшість людства містить ся на півдні, а на зиму майже усі туди відлітають. Тільки ми тримаємось нашого берегу через лагідність тутешньої зими, і через те що на півдні люди швидше старіють ся.

Тим часом ми летіли просто на захід. Сонце вже сковалось за шпилі гір Ванкувер-острова і повело їх сріблястими вінками. Море блищало потопаючи у синім півмрочі. Літак спинив ся на даху якогось будинку

— Ну, ми приїхали, вилазіть, сказала Гледис і як кізочка виплигнула з машини. Я зробив теж.

В тій хвилі до даху пристав величезний повітряний корабель з силою крил та шруб, з з него стало виходити товариство весело витаючи нас криками та маханем рук.

— Се зіздають ся вас слухати. Бачите кілько літаків летить он з півдня та півночи? Я бачив кілька десять подібних повітряних велетів, що прямували до нас.

— Як здалеку сі люди?

— Зараз спитаємо, відповіла Гледис.

До нас підійшла гурма товаришів та товаришок, з облич пізнав в них Японців.

— Коли ви виїхали з Нагазакі? спитаала їх Гледис.

— Звідки? з Нагазакі? крикнув я у здивованню. Я думав, що то ті Японці, що за моого часу мешкали у Ванкувері.

— Ми виїхали сьогодні в ранці... Вас се дивує, товаришу? спитаала мене лігенька як метелик повна життя та гумору Японочка.

— Щоб вас бачити, тут будуть цікаві так здалеку як Мексико, Флорида та Гаваї.

Елеватори знесли нас у простору галю, в глибні котрої висів потрет Чарлеса Дарвина, а під ним стояла трибуна. З трох боків підходили незлічимі ряди крісел.

— Як вам подобається наш галя? спітав мене один старий сивоголовий товариш, котрого Гледис презентувала мені, яко доктора природознавства.

— Галя чудова, відповів я: Але знаєте, що мене найдужче радує?

— Ішо?

— А те, що новітні Англо-Саксонці почали шанувати старого Дарвина. За моого часу про него більше знали Росіянин та Німці, як його рідні країни.

— Tempora mutantur, homini mutantur*), молодику!

*) Відмінюють ся часи, відмінюють ся й

люди.

— Перепрошую! втрутилась в балачку Гледис: Товариш Піт певно кілька десять років старший від вас.

Усі засьміялись. Галя наповнювалась людьмч. Прийшов заряд товариства дослідників природи, до котрого належала та галя. Гледис була теж членкою заряду, а присутні слухачі здебільшого члени товариства.

Комітетові звернулися до мене:

— Ну, товаришу! ви маєте дати нам цікавий відчit.

— Але, дорогі приятелі, злагав я: Я не бесідник і ніколи в своїм житю не виступав на трибуну.

— То нічого.... Прецінь у вас знайдеться пара слів про вашу добу та про ваші вражіння що ви відчули в нашім житю.

— Я вам пораджу, сказала Гледис; скажіть про ваші засоби комунікації про ваші вози, автомобілі, кораблі, тощо.

— Ні, я вже знаю, що я скажу, відповів я, похопивши собі гадку.

— Товаришко! давайте порядок; уже всі зіхались, прийшли до Гледис гурма дівчат з відзнаками товариства на грудях; то були товаришки-роспорядниці. Гледис взяла мене за руку і пішла в напрямку трибуни. Над трибunoю висів якийсь прилад. Докторка стала говорити, і її голос виразно забренів у найдальших закутках галі, хоч там було принаймні п'ять десять тисяч гостей. Вона пропонувала порядок дня зборів; а власне гимн людства, вечера, моя промова, знов съпів, товариська забава; пів до однайцятої спати. Порядок був приймлений одноголосно. Загремів десь в горі згук чудового органу і потім з тих тисяч уст полялась пісня. Як съвіт

світом щось подібного не чули ані фараони, ані слухачі берлінської опери. По співі членки-роспорядниці викотили столики заставлені поживою і за хвилю уся громада живилась смачною вечерою. Дівчата обсіли мене з своїми столиками, і щебетали без упину. Один раз я був споглянув по галі. Скрізь була товариська бесіда, мов рій гомонів. Серце мое наповнилось невиразним чутем благости, наче я по довгих роках розлуки знов опинився у хатині любої мами.

По вечері Гледис презентувала мене зборам і я почав свою промову.

— Любі товаришки й товариши! ви живете в тім раю, про який мріло людство минувших тисячеліт, — казав я: Роджені в нових обставинах добробуту, в царстві розуму та братерства ви може і не відчуваєте тої незмірної ціні вашого устрою. Ви як діти дійшовшого до маєтку працьовники. Минувші покоління мучились, терпіли, гинули, заки не підготовили ґрунту під сей рай. Я радий що ви дійшли до сего, а ще більше, що ви не спинились на задоволеню певним здобутком, але йдете далі, далі розширяєте підбій роспочатий розумом тисячів, тисячів років тому взад. Щоб ви розуміли ріжницю ваших обставин від наших ось вам образ з минувшини; — і я почав малювати той образ:

Там далеко в Карпацьких горах, де поверхах гули столітні смереки, в курній хатині, подібній до леговища звіря вродилася дитина. Вродилася повитана про клонами батька, що зайвий рот у хату. Мати заткала рот новонародженному шматком хлібом, а сама мусіла йти на роботу на панське... Та дитина виросла. Пасла гуси, потім телята, потім худобу в

лісі; трохи ходила до школи, відтак трафила на те саме панське поле, на котрім сконав його тато. В літі тяжка праця, в зимі голод та холод були невідступними Петrusевими товарищами... Казали, що як дорoste він двадцятого літа, заберуть до війська.....

Як птахи перед наступаючою зимою тікають до Ірію, так тікали хлопці з своїх карпацьких полонин у далеку їм незнану Канаду. Втік і Петрус... І от він у Квебеку серед улиці нікому незнаний, нікому не потрібний, без знання мови, без грошей в кишенні.... І почались його муки в тій вільній крайні... голод, праця через силу і гризота, без кінця, без краю. І гнав його страх за істноване усе далі і далі на далекий Захід. Там вхопивсь науки, аби хоч так себе врятувати. Але й та давалась нелегенько. Мусів заробляти кріаво в літі, щоб в зимі вчитись. Ніхто не помагав, ніхто не співчував, ніхто не приходив з словом розради. Ті, що вже видрапались на вищий щабель, дивились на него, як на непотрібного конкурента, а ті що були в стані рабів-наймитів заздростили і ненавиділи....

— Але тепер той Петрус знов приходить у ту саму Канаду.... Але яка відміна! Його витають, його годують, його вбирають, лічать, і не тому що він щось, але тільки тому, що він людина і що трафив межі люди, межі люди нової висшої доби, доби колективізму.

— Чи ж розумієте, дорогі мої, тепер ріжницю межі вашою, а моєю добою? так закінчив я свою промову.

На очах тих добрих соторінь блищали слізози. Вони витали мене окликами співчуття.

— Вашу промову слухав цілий світ,

сказала мені Гледис і показала на прилади в стіні коло катедри:

Потім була забава. Складалась вона з того, що кілька акторів виступили з съпівом, кілька поетів та поеток віддеклямували свої нові поезії, славний съвітовий музика відограв спеціально на сей вечір приготсований ним кусник; один вчений біольєг дав маленький відчит про його видахід продовження життя до двохсот-п'ятьдесят літ; съпівали усі хором, і нарешті по десятій розлетілись геть. Бліші забрали до себе дальших. Мене і ще кілька гостей з Флориди Гледис забрала до себе.

IV.

Я прокивнусь в семій рано. Чув, що в цілім домі був рух: ходили, балакали, съміялися.

— То гості з Фльориди вже повставали. Може готують ся відіхувати. Треба піти з ними попрощатись, — і я став вбиратись.

— Товаришу, Піт ви вже встаєте? спитала Гледис зза дверей.

Я відповів, що вже встав і вийшов у коритар. У вікна вдиралися рожеві проміння ранку. Гледис показала мені двері до туалетової кімнати. Там було кілька товаришів з Фльориди. Вони купались, робили один одному масаж, голились та гімнастикували. Забрали і мене між себе. Коли я глянув на себе у съвічадо, з здивованем зауважив, що я не така вже зжовкла египецька мумія, як був учора. Присутні товариші засъміялись з сеї моєї увати і запевняли, що до кілька день я буду такий здоровий як і вони.

Коли ми скінчили свій туалет і повиходили з купелевої кімнати я спитав:

— Зараз відіздете домів?

— Ні.

— А чого ж ви так рано повставали?

— Сема година се звичайний час, коли ми всі вже на ногах, мовляв: «Хто рано встає тому бог дає».

— Воно правда..... Але за мого часу робітники та фармері вставали в пятій, а мало що з того мали, — завважив я.

— Бо вони не робили на самих себе, відповів один з Фльоридян.

Гледис кликала нас снідати.

Їхата була несогірше вряджена від Ласиної, тільки видно було присутність

докторки: на бюрку в гостинній стояв вишкіривши зуби людський череп, в куті шафи з блискучим докторським начинем, на стіні великий образ представляючий дівчину з осяянім як сонце щитом; за нею хвалось людство, а від съвітла проміня її щита тікали геть чорні сили хороб. Але в хаті, яко прикраси, на стінах висіли вінки з збіжа. Сидючи за столом, я спитав про се Гледис.

— Се мій татко... Він дуже кохаєть ся в збіжу.

— Я б хтів з ним запізнатись, сказав я.

— Він тепер на сіяню на прерах, яко головний агроном західно-північного збіжевого дистрикту.... Але ми сподіємось, що нині-завтра рільники прилетять домів.

По сніданку Фльоридяни десь телєфунували, питали Гледис про робучі крила і потім гурмою пішли на дах дому, кажучи, що відлітають до роботи. Гледис теж вбралась у щось подібного до колишніх овергозів, і була тепер, як рожеве хлопяtko. Вона теж готувалась до роботи.

Я не міг бути трутом межи тими працьовитими пчілками. Сказав, що і я хочу щось робити.

— Ви ще в стані хорого, відповіла мені Гледис.

— Який я хорий? Коли ж я не годин чого тяжчого робити, так дайте мені яку діточку роботу.

— Ми летимо до складів роспаковувати ладунки помаранчів, що вчора привезли з собою, сказали Фльоридяни: Летіть з нами.

— Добре, — згодилася Гледис: По роботі я покажу Пітови наші варстти.

Я гадав, що знов полетимо літаками, але, коли вийшов на дах, побачив, що

моє товариство винесло з будки, що була теж на даху, якісь прилади подібні до крил, і попричіплювали один одному собі на спинах. Сі крила були роблені так, як у хрущів одна пара була нерухома до підтримування, а друга рухома до лету. Мотор встановлявся летунові на спині, і привязувався пасами попід пахи.

— А чому ви не йдете звичайними літаками? спитав я, коли й мені чіпляли подібні крила.

— Літаки завеликі, і колиби до роботи зіхались кілька тисяч людей то не булоб де їх поставити.

Показали мені, як пускати в рух крила, як летіти до гори та в долину, і шість Фльоридян з Гледис злетіли з даху наче ті казочні анголи. Я боявся. Вони кричали щоб летів за ними. Тоді я потиснув гудзик, і крила пірвали і понесли мене геть догори. Гледис пігнала за мною, кричала як кермувати ними. Нарешті я вирівняв лет. По кількох хвилинах ми були вже на даху складу садовини на Сумас-прерах.

Геть в напрямку колишньої границі Злучених Держав ростяг ся шерег на кілька поверхів будинків попри дахи котрих висіли в повітря величезні тягарові кораблі-літаки. Як рій птах з усіх кінців Фрейзер-долини зліталось робітництво на роботу. Ставали ногами на дахи витались весело один з одним, скидали крила і потім як військо ставали кождий до свого відділу.

Вчора мені здавалось, що сей нарід немає ніякої карності. Але тепер побачив, що в них така дисципліна, якої не було за мого часу. Почув що когось ставлять на кандидатів.

— Хай буде нашим форманом (осаулом)

товариш той і той чулось по відділах.

До трох мінут формани були вибрані в кожнім відділі. Вони виступили наперед порадились пару хвилин між собою і потім кожний дав загад, що робити. Якраз тоді вибила на башті восьма година. Формани розвели своїх людей до роботи. Мій відділ, що складався з яких-то душ чоловік та жінок почав розладовувати Фльоридський літак з помаранчами.

Як та працювала комашня витягали вони пачки з тою садовою підіймали ключами і спускали елеваторами в глибину складу. Мені дали найлекшту роботу: рахувати, кілька пачок буде спущено у склад. Так минула одна година, формани дали знак і всі стали.

— Відпочинок п'ять мінут.

Гледис підбігла до мене:

— Як вам, товаришу?

— Зле, відповів я.

— Чому?

— Та ви робите, а я дармую.

— Але і ваша робота нам потрібна.

— Пошо ж сї рахунки?

— Щоб не запровадити анархії (безголовя) в нашім житті. Ціла наша суспільність тримається на рахунках. Ми мусимо мати все на увазі кількість істнующого в сьвіті продукту, аби бути забезпеченими, — пояснювала Гледис.

П'ять мінут минуло і знов почалась робота, скора, весела, приємна. Коли доходило до десятої, я вздрів знов ключі людей, що летіли з усіх боків в напрямку складів.

— Зміна... пояснив мені сусід з Фльориди.

Новоприбувші поділились на відділи, так як і ми, вибрали заряд і, як наша го-

дина скінчилася, стали на наше місце.

Тепер наші формани дали нам посвідки праці.

— Щож я можу за се дістати?

— Все що потребуєте, — сказала Гледис.

— Навіть хату?

— І хату...

Люди, що належали до першої черги розлетілись домів. Фльоридські товариши мали по розладованю їхнього літака вдатись ще за ладунком начення, до Япону. Гледис повела мене показати склади та фабрики.

Елеватором спустилися, у комори з яриною та садовиною. Сі комори були уряджені, як колишні склади-рефрижиратори; тільки сі були більші, з досконалійшою машинерією, що тримала таку температуру, в котрій той фармерський продукт не псув ся.

Гледис взяла одно яблоко з закрома і дала мені:

— Сі яблука зіпсані сюди уже буде п'ять років.

Я скоштував його і здивував ся, бо було наче сьогодні з дерева.

— Чого ж ви тримаєте їх так довго? спитав її.

— Ми маємо запасу усего, що треба нашому дистриктови на десять років наперед, — відповіла Гледис: Се дає нам можливість покілька місяців на рік мати вакації. Се наша асекурація на випадки неврохань, та інших можливих катастроф.

Відтак ми оглянули інші склади з матеріями, убранем, меблями, начінem струментом, машинерією тощо. Шо звернуло мою увагу, се було те, що усей той виріб був зроблений досконало по господарському, не так як наша колишня тандита,

що невстиг був купити, а воно вже й роспадалось та псулось.

— Ми робимо тільки про себе, сказала на се Гледис.

Склади були величезні, що обслуговували цілий дістрікт від колишнього Портлянду аж до Аляски. Щоб їх оглянути забралоб яких два тижні часу.

Ми перейшли в сусідні будинки, де містилась фабрична машинерія. Там була тиша. Робітників не було. Гледис казала, що їм вистарчає робити два місяці в зимі, щоб склади були усім потрібним наповнені.

Але яка величезна ріжниця! Мені доводилось за мого часу працювати в фабриках Онтаріо. Там був бруд, брак чистого повітря, колеса та паси вічно були готові покалічiti або відібрati житя. А тут — просто краса! Фабричні кімнати великі, високі, повно сьвітла, чисте повітре.

Паси та небезпечні колеса були аж попід стелю, а все, що могло б покалічiti робітників на долині було зашите в футляри огорожене приладами безпеки.

Сама машинерія дивувала мене своєю могутностею. Велітенські колеса-маховики, всілякі ваги та попихайла робили на мене вражінє, як слонъ робить на крілика.

— Яка сила! яка сила! вигукував я, переходячи з одного варстту у другий: Я тепер розумію, що ви казали, що до обставин працї в вашім житю.

— Еге, се сила, — відповіла Гледис, кладучи руку, на одно найблисше колесо: Ся сила зробила людство вільним! Гляньте, Піт, на ту довгу дорогу, що ми лю-

ди пройшли:

Ген там триста тисяч років взад мізерний малполюд ховаєть ся на гиляках тропічних дерев. Він навіть не сьміє зійти на землю, бо земля належить страшним, лютим драпіжникам.

А ось зачалась ледівцева доба. Сніговиці гуляють на цілій північній півкулі. Тропічний ліс замерзає; Мамути гинуть, і вітер нагортає над ними білі могили. А людина? Он вона шукає захисту в печері. Але ту печеру забрав собі драпіжний медвідь. Медвідь роззвив пашу і йде на него підвівшись на задніх лабах, щоб зісти нашого предка. Той в страху хапає в руки камінь. Почалась борня, і медвідь з розваленою головою падає під ноги людини. Медвежа печера стає першою хатою людини, медвежа шкіра одяжу; медвеже мясо — їдою. Колись добре сотворіне, що живилось плодами дерев, тепер хижою звірюкою ходить по завіяних снігами лісах шукаючи кріавої здобичі. В його руках камянний молот, — людина вийшла завоювати цілий съвіт.

І довго, довго тяг ся той підбій. А мук, а праці, а сліз, а крові! Боролись з студеню та спекою, з голодом та хоробами, з всілякою звіриною. Взялись поборювати й самих себе, їли один одногі і завойовували съвіт. Щоб те завойоване було певне неволили один одного: рабство, панщину, наймитство встановлювали. Але все з батька до дитини переходила казка, що прийде хвиля, що спинять ся усі ті муки, що кров і слози перестануть літись, що природа підляже людині, що прийде «рай» доброму, братерства, згоди.... І от він, той рай, прийшов. Прийшов не через мрії пророків та месій,

але ось через сі машини! — і вона вдарила своєю гарною рученькою по блискучій поверні маховика.

— Бачите, се сила людства зібрана з усіх минувших тисячеліть. В підвальні її лежить молот перечної людини; в них мука рабів, крілаків та пролетарів, в них думки мільйонів голов! Се спадщина минувшини. Доки стоять сі машини готові кожної хвили працювати після загаду нашого мізку, природа є і буде нашою покірливою слугою!

Я слухав Гледис і був захоплений! Яка чудова сполука: розуму, сили та краси!

— Я розумію тепер! скричав я: Людство, замість того, щоб ділитись на кляси і запрягати одну клясу до роботи, тепер сими залізними рабами заступило наймитів, і усі стали властниками сьвіта.

— Тепер здійснив ся той демократизм, про котрий так богато говорилось за вашого часу, — додала Гледис.

З глибокою повагою дивив ся я тепер на ті зелізні велити, вони здавались мені богами творцями житя.

V.

Оглядати усі фабрики ми не пішли, бо все одно за один день не оглянулиб. Була вже дванайцята година. Ми вбрали з Гледис крила і полетіли до її хати обідати.

Сідаючи за стіл, я був невиразно щасливий: сьогодні я їв моїми власними руками зароблений хліб.

Але я ще був як у мішку: богато річей булс мені незрозумілих.

— Я не розумію хто рядить вами і всіма роботами? сказав я Гледис: Чи маєте який сталій парламент та уряд?

— Такого уряду, як у вас був, у нас нема.

— А як же з роботами з правами?

Гледис поставила передімною кухлик з солодким напоєм:

— Наші головні права були встановлені зараз по соціальній революції і від того часу мало що до них додали або відмінили. Але ті права тичать ся головно економічних взаємин та індустрії країн цілого світу, а також ся загальна установа «Хто не робить, хай не єсть»...

— Але ж ви не ангели і мусять бути межи вами непорозуміння, хоч сусід з судіою. Хто вас судить?

— Такі дрібнички як і взагалі економічні справи кожної «улиці» ми розвязуєм на місцевих зборах «улиці»... Економічні справи «міста» на мійських зборах. Далі маємо збори дистриктів. Приміром ціла Північна Америка розділена на сто дистриктів. А цілій світ поділено на п'ять «континентів» враз з островами. Від «улиці» аж до цілого «світу» у нас вибрані комі-

тети; уличні, мійські, дистриктові, континентові та сьвітовий.

— Певно ті члени сьвітового комітету вдають з себе таких фараонів, що всі бувши царі на купу того не потрафлять!

— Товаришу! крикнула Гледис: що ви кажете? Сі комітети се тільки символи загального порядку. Рядить нами статистика...

— Що? перебив я її.

— Статистика... обрахунок. Наші аматори статистики повідомляють цілий сьвіт про економічний стан на земній кулі, показують кільки чого бракне, щоб всі були задоволені та наперед забезпечені. Ми всі се розуміємо і пристосовуємося в своїй праці та житю після вимог статистики. Від неї залежить час нашої праці в головних роботах і в фабриках та на полю.

— А хто рядить такими роботами, наприклад, що ми сьогодні робили?

— «Уличні» та «мійські» комітети що вчора вкладають росклад праці на другий день; кільки робітників з котрої «улиці», чи «міста», мають робити те чи те і кільки годин. А що-раня кождий з газети довідується ся куди він призначений до роботи..... Порядок і лад та добропорядок який ви у нас бачите залежить не від складу урядів, але від системи нашого економічного устрою та від виховання нашої людності. Школа впоює в дитину усі права та обовязки та обичаї нашої суспільності і тому ми не потребуємо «сильного» уряду, як було треба колись.

Коли ми так розмовляли, почули що на даху щось гуркнуло і за хвилю хатнім елеватором спустив ся до кімнати пристойний чоловік, кремезний як медвідь, з рожевим трохи загорілім на сонці обличем з

сивими вусами та чубом.

— Татку! крикнула Гледис і повісила
йому на шию руками, засипаючи поці-
лунками.

— Чому ж ти ніч зателефонув, коли при-
їдеш? питала дівчина.

— Я хтів зробити тобі несподіванку.....
Як ся маєте, товаришу, Піт? повітав
мёне.

— Товаришу, се мій тато, Ешлей Кол-
ман....

Я був дуже радий бачити Гледисино-
го батька, прецінь чув від неї про него
цікаві річи. Уся його постava зражала в
нім дійсного господаря—фармара.

Донька посадила батька за стіл, взя-
ла від него робітничу картку і замовила
йому обід, усей час щебечучи про мене,
про ту мою бесіду, про сусідські справи,
тощо.

Старий звернув ся до мене:

— Я слухав вашу промову в телефон,
і бачив також ваш образ..... Мені дуже
приємно з вами запізнатись.... .

Я спітав його як йому поводилось на
вєснованню.

— Чудово! і очі старого запалали милим
огнем: Чудово! Як там тепер хороше на
наших прерах! Безкраї степи, сине небо,
ясне сонечко і щебетанє жайворонків та
шпаків. А вітер з Монтани такий пахучий,
такий житетворчий! А скрізь по полю,
по тім неокраїнім просторі орють, боро-
нять та сють від раня до ночі наші ма-
шини. Під моєю кермою було сеї весни
півтора міліона тракторів найбільшої си-
ли. Тепер ті простори Альберти, Саскаче-
вану, Манітоби та Дакоти вкрили ся моло-
денькою яриною.

— А як з посухою та морозами? заці-

кавив ся я, пригадуючи собі, як ті два явища природи нищили фармерську працю за мого часу.

— Посухи ми не боймось, бо скрізь маємо готову воду до підливання, а що до морозів, так ми їх уникаємо тим що вчасно встигаємо скінчити сіянє. А на морози, головно в початку серпня, ми маємо «фумогени», се такі прилади, як колись Німці вживали на своїх цепелинах до роблення хмар з диму. Коли бачимо, що вночі заносить ся на мороз, ми робимо дим по цілій країні і так охоронюєм свою пшеницю....

Ми довго сиділи за столом, слухаючи Гледисиного батька про величезний поступ в рільництві. І що було дивного, що усі здебільшого те було винайдено вченими ще за мого часу, тільки через брак капіталу фармері не могли тоді того здійснити. А тепер, коли нема приватної власності на засоби продукції, коли ціле людство бере участь у хліборобстві, те все впроваджене в житє.

— Але сего року ми скінчили встановити над ланами сонця, — росповідав далі Гледисин тато.

— Що? скрикнув я.

— Штучні сонця, — відповів той: Се такі величезні ліхтарні, котрі засвічують ся вночі понад нивами. Вони порухуються з сходу на захід і продовжують вночі роботу сонця; з того збіже в два рази боршій доходить. Отже тепер я сподіюсь, що ми скінчимо жнива сего літа десь в кінці липня.

— Чи ті «сонця» і гріють? — зацікавився я.

— Що до огрівання і красшого зросту рослин ми вживаємо електрику пущену

бездротово по ланах. Водоспади Ніягари та такі меньші як на Винніпег-ріці, дають нам ту потрібну силу попри геліократи.

Урядити ті сонця забрало шмат часу, але тепер непевний клімат Саскачевану та Альберти нами поконаний.

По обіді я перейшов до бібліотеки, щоб не перешкоджати Гледис та її батькови в їхній приватній розмові.

Там я став переглядати звої «книжок». Один мене зацікавив. На нім був напис: «Історія Соціальної Революції». Я вклав звій до більфону, сів у крісло з бильцями і став слухати історію того часу, коли я лежав як грудка леду, не відчуваючи подій в сьвіті.

Там росповідалось, що перед соціальною революцією в Америці, а головно в Новій Англії, відбулось кілька революцій з причини голоду та безробіття. Одного разу навіть члени I. W. W. були захоплені в свої руки владу в Злучених Державах. Та хоч захопити владу в свої руки зуміли, та втримати не були годні. З того, почалась анархія, розбої, убийства. Через повне безладе повстав по містах страшний голод. Запалені індустріядісти взялись до переслідування навіть інтелігенції. А тих соціалістів, що сказали, що робітнича кляса в меншості і що революцію здусять фармери з заходу та недорозвинене Мексико, — тих ще дуже переслідували, ніж капіталістів.

Та так сталося, як соціалісти пророкували. Змучена анархією та голодом людність Нової-Англії радо повітала Джана Рузвельта, коли він на чолі з кавбоями з Тексасу та Мексиканцями вступив до Нью Йорку. Мексиканці справили кріаву купіль індустріалістам, а онук Рокефе-

лера відправив на п'ятій евені богослужебне «в подяку за визвіл з рук вандалів».

По тім погромі американське робітництво звернуло свою увагу на науку соціалістів, зрозумівши, що революції робити не можна, що революції приходять самі після відмін у економічних основах людського життя. Американське робітництво зрозуміло, що воно тільки сила, а що йому бракне ще господарської практики, щоб вміти рядити відіраною спадщиною по капіталізмі. Тоді робітники вхопились науки, стараючись витворити як найбільше своєї власної інтелігенції. Се пішло їм досить скоро. До п'ять років мали тисячі інтелігентних пролетарів.

I Американська буржуазна інтелігенція, ті «медлмени», почали більше числились з зростаючою съвідомостею робітництва. Богато з них пристали до соціалістичної партії.

Тим часом знов роспочалось велике безробітє... Та тепер американський пролетар уже був съвідомо готовий до того лихоліття.

Тільки завважили про наступаючу біду, соціалістична партія проголосила відозву під заголовком: «Будьмо готові!» Коли властителі хтіли замкнути фабрики, робітники відмовились з них вийти. В полузднє уже було знане, що у Вашингтоні уряд зрезигнував, і президент покликав міністерство з самих соціалістів. Сей уряд покликав зараз усі міські ради заопікуватись, щоб у цілій Америці нікому не забракло їжі, одежі та хати. До тижня зіхалась установча рада.

Прихильники приватної власності підбурені та підплаченні американськими мільйонерами пробували знов викликати анар-

хію і звести ту революцію на ніщо. Се-
їм не помогло. Більшість американського
народу (наймити та рентівники фарм) іх
не послухали. А установча рада, щоб
вбити вплив приватної власності, — ска-
сувала гроші, перебрала на власність на-
роду цілу країну враз з людьми, хатами,
машинерією, фабриками та землею і водою.
Усіх змобілізували до роботи, і до місяця
та стара Америка стала тим колись вимрі-
яним Ельдородом.

За Америкою пішла Канада, і одна по-
другій нації цілого съвіта. Держави були
скасовані, і з поділу на кляси та нації, съвіт
став одною півторрабілоновою родиною
вільних та рівних правно і економічно лю-
дей.

Я сидів в кріслі, роздумуючи над тим,
що прочитав, коли враз почув чіюсь руку
на моїм плечі. Сзирнув ся. В мени за
плечима стояла з веселим усьміхом Гле-
дис. Її лице знов нагадало мені мое не-
щасне коханє.

Читане історії, а тепер її обличе враз
вернули мені спогади про мою минувшину.
Здавалось, що се було позавчора, що
Баси віддалась, і я від роспуки негодин
витримати.

Я схиливсь головою до бильця.

— Що з вами? спитала дівчина.

— Нічого.... старі вразки....

— Ідіть сюди... сказала вона і повела до
гостинної кімнати, до столика, на котрім
стояла мертва людська голова: жовта кі-
стка, неприємний усьміх щелепів і рядок
пльомбованих зубів.

— Чія се? спитав я.

— Се та основа на котрій трималось ко-
лисіть личко, котре й досі завдає біль ва-
шому серцю.

— Бася! скрикнув я, хапаючи до рук череп.

— Се Басин, — відповіла потихо Гледис.
Я глянув на неї.

— Я нарочито дістала сю мертву голову моєї баби і тримала, щоб показати вам.

— Дякую! Тепер я відчуваю, що її нема... Так от що я кохав, — і поставив той череп назад на стіл.

— Ні ви не се кохали, — сказала Гледис: Ви кохали жите, а кістки се тільки, як те залізє, на котрім тримається ся цегла будинку.

— Се мене мало потішає... Коли я кохав в ній жите, так його вже давно нема, воно зогнило і пропало.

— От як? а ще студент медицини? Чи-ж жите гине? Чи ви не є продовженем міліонів своїх прадідів з минувшини? Шо сі кістки? Се так як шкаralупа в котрій сидить слімак. Сі вапнисті рештки позістають, але жите жиє й жиє в слідуючих поколіннях.

— Отже Баси жиє у вас? скрикнув я, дивлючись на Гледис.

— Жиє, відповіла та.

Я глянув на неї; жаль наповнив моє серце. Я пішов раптово до бібліотеки і впав на қанапу.

Баси і Гледис зливались в моїй уяві в одну особу... Пошож привернено мене до життя? Аби знов страждати?

А Гледис так як не розуміла, або вдавала, що нерозуміє, що зі мною діється ся, і, прийшовши до габінету, питала:

— Що ви гадаєте робити пополудні?

— Перша річ порадите мені в справі помешкання....

— Ви можете мешкати в нас, — перебила вона мене.

Ні! Я не хтів.

Гледис переконувала лишатись в них. А коли побачила, що усі її переконання на марне, сказала:

— Добре. Тато відпровадить вас на засідане «уличного комітету».

Її батько тоді спочивав по довгій подорожі зробленої літаком з прер. Коли він встав, Гледис росповіла йому моє бажанє, і старий зараз згодився відпровадити мене до заряду «улиці». Я красно подякував докторці за усю її добрість, але що до привернення до житя, так сказав, що волів би не воскресати...

На сі слова та тільки глянула мені в очі таким сумним поглядом, наче казала:

— Нащож ти мене мучиш? і додала словами: Сподіюсь, що ви, Піт, не забудете, де двері в нашій хаті.

Звичайно я обіцяв приходити. А в собі поклав десь так зашитись, щоб більше з нею не здібатись. Коло дверей, де ми прощалися стояло велике съвічадо. В нім я бачив її красу і свою мізероту.

— Ні, ти не зробиш з мене забавки, як твоя прабаба Баси, думав я про себе, йдучи з її батьком до комітету.

Комітет містив ся кілька бльоків від Гледисиной хати. Там ми подибали трох старших товаришів.

Гледисин батько росповів їм, про моє бажанє помешкання та роботи.

Спитали мене, де я хочу, щоб поставили мені хату. Я про власну хату ще не мріяв.

— Так поки що ви можете мешкати в котрім будь клубі нашої молоді.

Довідавшись, що богато з нежона-тих хлопців та парубків любили мешкати:

при купі в будинках, де містився клуб того товариства, до котрого вони належали.

Я просив відпровадити мене до клубу студентів медицини.

В клубі було зо дві сотки молодиків. Кожен мав окрему кімнату; дуже близькі побратими мешкали і разом. Кімнати до спання були горою, а сподом галі до науки, бібліотека, хемічна лябаторія, галі до фізичних вправ та басейн до купелей.

До клубу я трафив уже самий. Коли увійшов до середини, хлопці повітали мене радісними окликами та своїми студентськими співами та жартами. От як молодь. За кілька хвилин я вже мав і побратима, звав ся він Джов Веригін, нашадок колишнього проводира «Духоборів». Лице та атлетична постава зражали його походжене, але його канадська англійщина була перфектна. Пізніше я довідався, що він знов добре і московську мову, котра заховалась в його роді традиційно, як і в інших нашадків «Духоборів», що полишились на віковане в Канаді.

Джов забрав мене і повів показувати їхню лябаторію та його біольогічні досліди.

У лябаратії ми так захопились мікроскопами, що не счули, як уже й смерклло.

По вечері робили вправи. Потім прийшов запрошений учнями один старий славетний доктор; слухали його відчит. В одинайцятій пішли спати. Ми з Джовом умовились мешкати в його кімнаті.

Лежучи в ліжку, знов пригадав собі Гледис та Басин череп. Тепер ясно розумів, що «то» було колись давно, давно.

— Мудра дівчина! Колиб не показала мені тих кісток, яб усе собі уявляв, що

моє заморожене тривало одну ніч і ну-
див ся б за Басею. То було давно, давно.
Долів ту минувшину, треба почати нове-
жите!... .

З такими думками я заснув.

VI.

Минуло кілька днів. Я уже призвичайв ся до нових обставин. Працював, вчив ся, забавляв ся, так як і усі. Старші товариши доктори припильнували моє здоров'я. Чув себе міцним, — хоч з медвідем поборотись. Літав з товариством на пикник до колишнього Сан-Франциска і оглядав те тепер покинуте людьми місто. Враз з Джовом робили екскурсію на Грейм-острів ради ботанічних дослідів тамошньої фльори. Гледися кілька разів запитувала мене в телефон про мое здоров'я... Я відповідав члено, але тримавсь здалека. Хоч Джов і усі решта дорослих хлопців були закохані; і час від часу ми довідувались, що котрийсь з поміж нас діставав від громади хату і «йшов на власне господарство.»

На п'ятий день моєго життя в клубі, коли я, як звичайно, прокинув ся в семій годині, щоб іти до роботи і став будити Джова, той сказав мені, що сьогодні «семий день».

— Неділя? спитав я.

— Сьогодні не робимо, відповів той.

По сніданку я спитав Джова:

— Отже, коли ви обходите «семий день», так певно ви маєте якусь релігію? До котрої церкви ти належиш?

— Таких церков, як були за твого часу, тепер на світі нема.

Я зацікавив ся.

Джов росповів мені ось що:

— Ти знаєш, що релігійні погляди людей відмінювались з відміною економічних та громадських відносин. Католицизм був вірою феодалізму, всілякі проте-

станські церкви проявою капіталізму. Проте часи вони були «історично потрібні» на певнім щаблі розвитку суспільства. Католицизм був чорною плямою на мізгах людства, як була чорна сама паньщина; протестантизм був кривобоким церковним демократизмом, як кривобоким демократизмом був цілий капіталізм.

Католицизм упав невдовзі по великій європейській війні. Італіяни сами нагнали римського папу. Тоді він утік до єдиної ще католицької країни — Канади. Та папа без Риму незначив нічого. І послідний папа скінчив своє жите у домі божевільних коло Торонта. Він звариував на тім, що ніби Бог Отець і Бог Син повремериали і він проголосив себе богом.

А протестанти дотримались до самої соціальної революції. Через те, що багато з протестантських проповідників взяли чинну участь в соціальній революції на боці пролетаріату, — їхні церковні організації пережили ту соціальну хуртовину.

Але вільна школа основана на дарвінізмі, марксізмі, тощо, повалила і протестантизм. Жидівська «Біблія» згубила свою гіпнотизуючу силу «божої» книги. Її стали студіювати тільки як збірник семицької мудrosti; так само сталося і з християнською Евангелією. Учене Ісуса з Назарету очистили від містицизму та дивів і цікавлять ся тільки як палкою науково-братерства та любові.

— Ну, а віра в Бога?

— Під «богом» ми розуміємо тепер загально сконденсовану ідею усіх наших ідеалів.

— Чи молитесь до него? Чи будуєте йому церкви?

— Ні! Ми в сім випадку тримаємося

Ісуса та Авероїса: Коли дійсно «Бог» істнє, так він не потребує людьми поставлених буд, коли найчудовійшим храмом його є цілий сьвіт. «Бог» і наших молитов не потребує, бо ж ще Ісус сказав, що «Бог» швидче знає, що нам треба, нім ми його попросимо. Але новітні науки підтвердили думку середновічного Араба Авероїса, що «бог» в житі людське не втручається, що ми частина природи і все, що з нами діється ся і що ми діємо залежить, від загального сьвітового розвитку. Отже, як і Авероїс, ми пізнаємо природу, щоб поступати після її прав, а се дає нам добробут і щастє. Ми бойомось «гріхів» перед природою.

— А се що? спитав я Джова.

— Нищене себе, або другого, або громадянства тілесно, морально або матеріально. Тому в нас нема зла вашого часу: нема піятики, куреня, проституції, злоби, глузовання, наріканя, обріханя, понижения, обсьміяня, не кажучи вже про такі неможливі у нас річі, як бійка, убивство або самосил та силоване.

— Коли ж у вас в дійсності нема релігії, пощож вам обходити «семий день»?

— Перш, се робить ся після переказів. Вдруге, се й потрібне. Ми потребуємо раз на сім день облишити усі наші думки про господарство та науки і відпочити тілом та інтелектом. У нас семий день про фільософоване. А се фільософоване і є «нашою релігією». Прецінь «редгія» се повна кількість особисто та суспільно моральних зобовязань людини відносно себе та громади.

— І такої гадки у вас усі?

— Загально усі. Але маємо клуби таких фільософів, що кончє намагають ся ви-

шукати в сьвіті щось «надприродного». Вони в нас подібні до тих диваків, що за твого часу хтіли комунікувати з мешканцями на Марсі. Та вони нікому прецінь не шкодять.... Чи хочеш піти послухати бесідника в товаристві ім. Мельхіцадека? закінчив Джов.

— Цікаво!... усъміхнув ся я.

— Чого усъміхаєш ся? спитав Джов.

— Та пощож вам сї збори, коли у вас віри нема...

— От всадив собі в голову ту віру... Замість віри ми маємо знанє. А фільософські збори ми потребуємо, щоб бесідами наших проводирів зміцнювати в нашій нації силу громадської єдності, зміцнювати розумінє братерства та наших суспільних установ.

Я мусів признати Джовови рацію.

Промова бесідника в товаристві ім. Мелхецадека зробила на мене величезне вражінє. Він говорив на тему: «Один за всіх і всі за одного».

З зборів вертались ми піша. Сонце вже просто припікало. Товаришкі як мак цвili. Ми запросили усіх їх до себе до клубу на обід, а потім красно бавились музикою, съпівом, декламаціями, — тощо.

Слухаючи вечірню часопись, почули ми алярмуючі вісти: В горах сніг топить ся з нечуваною скороствою; Фрейзер-ріка так піднеслась високо, що кождої хвилі може порвати гатки і заляти декотрі місцевости на схід від Ню-Вест-Минстра. В газеті був поклик бути готовими до боротьби з повінню.

В десятій у ночі заалярмували дзвінки. Телефони подали команду «улучних», «мійських» та «дистриктового» комітетів вирушати на поміч островам на Фрейзер-

річці де вода уже розірвала греблі.

Счинив ся рух. Хлопці загукали, немов готувались до штурму на ворожі окопи. За хвилю нас несли крила в напрямку островів. На дворі було як у день. Величезні прожектори освічували цілу долину аж по самі Каскади. У повітря линули наші тягарові велити, несучи в своїх «пазурах» потрібну машинерію, або ладунки цементу та каміння.

Коли я вздрів бурхливі, сиві хвилі ріки, що з невтриманою силою котили до океану безмір води, серце мое затремтіло:

— Деж ми годні стримати сю стихію? — крикнув я до Джова, що летів попри мене.

— Стримаємо! гукнув той.

— Стримаємо! відгукнулось громово по цілому небу.

Сей відгук був міцніший від збунтованої ріки.

Вода розмила гатку на якої пів милі і її хвилі поволі заливали остров. Ми встановили одні машини випомповувати воду, а другі класти нову греблю. Камінє та цемент пішли в рух. З десять тисяч народу злетілось на алярм. Влаштувались, і боротьба з рікою пішла хутко наперед. Літаки сипали землю, камінє, цемент, нова гребля уже зявилася подекуди, мов якийсь дивовижний змій виставив з води свій хребет. Я стояв колопомпи на греблі. Межи людьми, що працювали неподалеки мене завважив я Гледис. Вона стояла на свіжозробленім насипі. Враз хвиля той насип розірвала і, скопивши Гледис, понесла її попри беріг на глибінь. Та тільки йойкнула. І сталося се так раптовно, що ніхто не завважив того, звернувши увагу на розір-

тваний насип. Я крикнув Джовові і скочив в ріку навздогін Гледис. Надогонив її, але нас обох пірвала головна течія, і ми опинились серед річки. Тримав Гледис за коси і кричав до неї:

— Не лякайтесь! товариші нас врятують! Але мої сили слабли у зимній воді. Та враз щось мене штовхнуло в плечі. То плив повз нас корінь. Вчепились за него, і так нас несла шалена течія.

Тимчасом по воді лягли проміння проекторів.

— Нас шукають, шепотів я дівчині.

Не забаром Джов з кількома товаришами здогонив нас на крилах і вихопив з води.

Мокрих та змерзлих занесли вони нас до хати котрогось товариша коло Дюдни. Гледис положили в ліжко, а я, перебравшись в сухе, хтів знов вертатись до роботи.

— Перш, ви мусите відігрітись, — спинили мене товариші: А в друге, нема чого туди вертатись, бо гребля вже напрацьлена.

Тепер я мав нагоду побачити на практиці, що значить належати до «родини цілого съвта». Телефон в хаті не вмовляв; все питались про Гледисине та мое здоровле. Близші сусіди напхались до хати, що не було де обминутись. Тільки звичай не робити з ночі дня розігнав їх по хатах спати.

Коли всі забралися, товаришка господиня хати сказала, що Гледис хоче мене бачити. Я пішов до тої кімнати, де вона лежала. Коло її ліжка сидів старий Колман. Він, з великим зворушенем стиснув мені руку.

— Дякую вам!... Дякую, що врятува-

ли моє молоде жите!... (Він, як і всі тут, вірує в несмртельність через діти).

Я щось мимрив про «обовязок», що віддачлив ся Гледис за те, що вона мене до життя привернула.....

А Гледис простягла до мене свою білу рученьку і, взявши мою, глянула мені в очі глибокопронизуючим поглядом, в котрім була подяка і якась туга, що дійшла аж в глибину моого серця.

Старий вийшов до другої кімнати, а я сів коло ліжка на кріслі.

Джов гукав на мене зза дверей, чи хочу я вертати до клубу.

Я хотів іти.

— Лишіть ся ту, заблагала Гледис.

Джов відлетів самий, а я лишився;

Її рука була в моїх долонях; її погляд у моїх очах. Якусь хвилинку ми мовчали.

— Чому ви від того часу ні разу не зайшли до нас? — запитала вона.

— Так.... не мав часу....

— Кажіть правду!,.....

— Я не хтів, щоб... Беси знов.... насьміялась з мене.. проказав я.

— Беси?.... Що за Беси?

— Ваша баба....

— Баба?

— Еге!.... та Беси, котру я кохав і кохаю без тями.....

— Алеж вона давно вмерла.....

— I жиє тепер, хоч частинно жиє в Гледис.

— Так ви кохаєте в мені вмерлу?

— Ні, ваші риси лиця тільки нагадують її, але я кохаю.... тут я завважив, що майже виявив таємницю свого серця і замовк.

Але слова були сказані. Кінець ре-

ченя Гледис зрозуміла, хоч було й недокінчене.

І сталося.....

Вона росповідала, що, ще коли я лежав заморожений, а вона вичікувала дня моого розбудження, вона вже кохала мене за мою самопосьвяту науці, за муки моого серця розбитого її прабабкою. Довідав ся навіть, що вона того й досі не віддавалась, бо чекала на мене.

По випадку з Гледис і наших заручинах старий Колман забрав мене до себе. Проголошене мене і Гледис пібраними мало відбутись на «червневім съяті». Те съято наблизжалось, і молодь, що була до паровання, чи як у нас казали «на порі», робила заручини. Від червня до жнив звичайно майже всі діставали вакації і се була добра нагода для молодих пар відбути перші місяці свого щастя. (Хоч се не була загальна установа. Декотрі побиралися, коли було їм вигідніше.)

Гледис чекала до червня.

Тут треба пригадати, що я з Гледис, як і всі заручені, мусів ставати перед комісією докторів, котрі оглянули нас що до здоровля тілесного та інтелектуального і видали нам дозвіл до продовження нашого життя в наших дітах.

Се робилось про те, щоб забезпечити націю від родження калік. Ті, що недістали дозволу комісій на видання нащадків, могли також пібратись, але їм не вільно було мати дітей. Та таких шлюбів майже не трафлялось; з одного боку через те, що нація була здорована майже в усіх своїх членах, з другого й тому, що здорові калік не хтіли, а каліки бридились каліками. Побиратись вільно хлопцям від двад-

цять, а дівчатам від вісімнадцять літ.

Право праці та право росплоду були невблаганими вартовими нового людства.

VII.

Наближалось 15-го червня. Гледисин батько сказав, що має летіти оглядати стан збіжа. Ми з Гледис умовились також вдатись на прери враз з її старим, а відтак на свято молоді до Меклавд.

Хороше було летіти понад верхами Каскадів, понад долинами, де ліси здавались кущиками, а річки та потоки срібними смужками. Як орел, наш літак пereletів через верхи Скелястих гір і перед моїми очима зазеленіли неокраяні прери Заходу. Мое серце затріпотіло, коли я вздрів знайомі околиці: гень Летбридж, ось Келгарі, а там бовваніє наче колишній Едмонтон.

Старий Колман понизив лет, і ми наблизились до землі. Тепер там було видно велечезні череди худоби свійської і дикої, табуни коней, отари овець.

— А ви ж казали, що худоби не плкаєте? спитав я.

— Вони вольні, — відповів Гледисин батько.

— Як «вольні»?

— Сі гори та сю східну частину Альберти аж геть туди на півднє в Монтану ми відступили нашим колишнім четверено-гим рабам.

— Але ті орди можуть ввалитись на поля і знищити збіже.

— Збіжевий дистрикт дуже добре в нас забезпечений, мій соколе! — відповів товариш Колман: До нашого збіжа навіть гомфри не годні дістатись. Колись, кожний фармер зокрема мусів себе захищати дротяним плотом, а наша фарма велика: починається за Келгарами, кінчиться ся за

Дакотою, та наш дрото-пліт і щура не перепустить.

Обідали ми в Келгарах. Місто було напів зруйноване. Там окрім стації про припадкових подорожуючих не було нічого.

З Келгарів вдалисъ ми до Саскатуну. 50 миль на схід від Келгарів ми перелетіли той дрото-пліт і враз побачили неокраиний лан, що зеленів мов самосвіт ізумруд!

— Добре збіже! добре збіже! — вигукав мій старий фармер.

Подекуди на ланах ми бачили в добром порядку фарми, а під піддашами видко було машинерію.

— На жнивах ми будемо мешкати з тобою в оттакі хатині, — шепотіла, тулючись до мене Гледис.

— От і Саскатун! показав повперед себе Колман.

— Щось не подібне на Саскатун, — відповів я: Звідки ті мури та башти, що заступають цілу долину?

— Сеж наші елеватори збіжа. Се наші спіжарні, з котрих черпають споживу цілі країни.

Я згадав, що за мого часу геть на північ, на схід та захід від Саскатуну сотки тисяч українських фармерів, як працьовиті бобри, приводили до порядку сю країну.

— А які тепер у вас відносини що до мови?

Довідавсь, що вони дивлять ся на мову, як на чин порозуміння людини з людиною. Що тепер жадна мова перед другою не гонорується, і що всі люди ще за шкільною лавкою виучують кілька мов.

— Ми міняєм ся дітьми. Англійці беруть

собі дітей німецьких, французьких, японських, українських і т. д., а своїх віддають таким самим чином. Моя Гледис була з малку три роки в Київі в одній українській родині.

— Ти вмієш по українському? споглянув я на Гледис.

— Вмію, відовіла вона по нашому.

Се була мені люба несподіванка. Розпитував її, що діється ся на Україні. Казала, що там, так само як і тут, панує колективізм, порядок, добробут та щастє. А веселий український народ виспівує понад Дніпром свої чудові пісні.

Ми прилетіли до Саскатуну. Старий Колман мав тут позістатись, бо тутки була головна кватира хліборобського комітету.

Саскатун, той красунь прери, був у більшім порядку, як Келгарі, але майже таким, як і за мого часу. Тільки улиці були красно вицементовані, колишні деревця вздовш хідників повиростали тепер у грубезні дерева; на Другій Авеню та поблизших улицях крамниці пощезали, а в них були вряджені літні кухні та реставрації про женців.

Ми спинилися в Овен-готелю. Була якраз вечера. За столами сиділо зо дві сотки студентів рільництва з місцевого коледжу та кілька товаришів з Англії та Луїзіані, що приїхали набрати про своїх мешканців пшениці.

Студенти привітали свого старого професора радісними вигуками. За вечерею балачки були про стан збіжа та всілякі потреби рільництва. По вечери усі перейшли до порожнього театру і врядили собі аматорський концерт. Коли вийшли з театру по десятій в ночі, на дворі було

видко як у день.

— Що се?

— А ви забули? Сеж наші штучні сонця съвітять, відповів товариш Колман.

Справді там на сході сяло наче кілька місяців.

Мені пояснили, що ті сонця посуваютися на дротах, піднесених на пять тисяч футів понад ланами.

.....
15-го червня в ранці ми сіли з Гледис в літак і враз з декількома літаками з Саскатуну подались в напрямку країни «Чорноногих Індіянів».

І ось перед нашими очима заблищають срібні верхи Скеястих гір. Гори неокраїнним муром подались туди на півдні, а вздовш їхніх стін рівна як стіл прерастеться і потопає на сході там за колишнім Летбриджом.

А ось і Меклавд стоїть наче зелений кущик на тім просторі. А за Меклавдом чорнієть ся якась височезна, здається рівна з верхами гір, башти. Здалеку добре не видно що.

— То пам'ятник піонерам Заходу, пояснює Гледис.

Тепер бачу, що навколо тої фігури стоять якісь менші, а ще далі навколо чорніють забудови, немов колишній амфітеатер грецьких олімпійських игрищ.

— Там відбувається ся наше «червневе съято», казала Гледис.

Я озираюсь по небу. Мов журавлі, тягне з сходу, півдня та заходу безліч літаків та немов величезні кондори повітряні кораблі; усі до Меклавд.

Ми підлетіли близче. Там під нами ходять уже тисячі люду. Гледис звернула свій літак до фігури і полетіли нав-

круги неї:

Фігура уявляла матір, що сиділа на сно-
пах а на руках тримала двоє дітей, хлоп-
чика та дівчину. А навколої тої жінки сто-
яли менші фігури: Індіан, що здогоняє
зубра, мисливі Гудсонської Компанії
ставлять свій форп, там робітники кла-
дуть релі першої залізниці, тут ідуть емі-
гранти з клунками та валізками (Бритий-
ці, Скандинавці, Німці та Українці) усі у
своїх національних убраних, ось піо-
нер ломить биками першу скибу дикої
прери, а ось уже в русі величезні лько-
мотиви та молотарки.

Наш літак сів на землю.

Навколо нас тисячі, а тисячі при-
бульців. Усе молоде, веселе, радісне.
Зараз недалеко самого амфітеатру поди-
бали мого Джова з Ласи. Вони теж були
заручені.

Потім роспочались ігрища: біга-
нє навперегони, показуване сили, сьпів,
декламації нових поезій. (Що до сьпіву
чи декламації одиниці вживали мегальо-
фону, щоб цілі збори їх чули). Але Аме-
риканці Американцями. Люблять показа-
ти щось грандіозного. Таким був балет в
десять тисяч душ, потім хор Нігрів в
п'ятьнайцять тисяч душ. Сей хор співав
пісеньку з берегів Місисипі; і здавалось
в ту хвилю, що ідеш в човні по тій широ-
кій річці і чуєш ту нуту колишнього раба.
Потім виступали різбярі, малярі, актори,
винахідники машинерії, тощо; дівчата і
хлопці.

Судді, вибрані з старших товаришів
призначили надгороди: вінки з степових
квіток, сплетених тутки нашими товариш-
ками.

По полудни розлетілись гуртами на

пікнік.

Коли ж зайшло сонце і зірки замерех-
тіли на небі, знов усі зійшлися до амфіте-
атру, що був осяянний штучним сонцем
з над голови фігури. Знов забавлялись,
аж почало благословлятись на съвіт.

Тепер мала відбутись церемонія «він-
чання».

Кілька тисяч відданиць вбраних в білі
строй стали з своїми нареченими перед по-
мостом проти фігури. Один старий, си-
вий, як голуб, товариш промовляв до нас.

Він казав про щастє коханя, котре ми
усі тоді відчували, і взвивав, щоб ми не-
обачним поступованем не розвіяли того
сну блаженства. Потім він покликав до
себе на плятформу свою сивеньку подругу
і усіх своїх дітей, онуків та правнуків,
котрих зявилось там коло него яких зо
три сотки. Сини взяли старого і стару на
руки і усі обіймились, а потім той старень-
кий товариш простяг свої руки над нашими
головами, наче благословлючи, промовив:

— Жичу вам усім, діти мої, також
щастя, як зазнав я з своєю подругою.

Церемонія скінчилася.. Ми сіли в свої
літаки.

.....

Залявиши червоним златом небеса зій-
шло сонце і осяяло вертаюче домів ща-
сливе молоде людство, людство колекти-
візму.

Кінець.

ГЕЙ,
ЧОГО
СУМУ-
ВАТИ?

ВДАРТЕ ЛИХОМ ОБ ЗЕМЛЮ!
ЧИ НЕ ЗНАЄТЕ, ЩО НА ВСЯКИЙ СМУТОК
ОДНИМ ЛІКОМ є лише

гумористично-сатирична часопись, що сумуючих звеселяє, веселих робить ще веселійшими, подає духовну поживу тим, що шукануть правди, рятує душі від дідчих виделок і певно за таньшу оплату як попи чарчують.
А власне:

«КАДИЛО»

в Канаді	\$1.00
в Злучених Державах.....	\$1.25

„KADYLO“

Box 64

Toronto, Ont.

II

И-61171

Студійте Соціалізм

З вітра соціалістом бути не можна; щоб стати соціалістом, треба студіювати соціалізм.

Тим, що хочуть науково запізнатись з цею доброю новиною працюючого люду, Українська Книгарня в Брантфорд, Онт. поручає слідуючі книжки:

ВІРА І ГРОМАДСЬКІ СПРАВИ — М. Драгоманов	5ц
КЛЯСА ПРОТИ КЛЯСИ	5
ЖІНКА А СОЦІАЛЬНЕ ПИТАННЯ	10
ДОРОГА ДО СВІДОМОСТИ	10
ЧОМУ ЖІНКИ ЖАДАЮТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ	15
ДВОНОГИЙ	15
ПРОМОВА НА СУДІ	15
ХИТРА МЕХАНІКА	15
РОЗВІТОК СОЦІАЛІЗМУ ВІД УТОПІЇ ДО НАУКИ	15
ПОЧАТКИ УКР. СОЦ. В ГАЛИЧИНІ	25
НАРОДНІСТЬ І ПОЧАТКИ	25
ЩО ТАКЕ ПОСТУП? — Ів. Франко	25
КОМУНІСТИЧНИЙ МАНІФЕСТ	25
КОРОТКИЙ НАЧЕРК СОЦІАЛІЗМУ	35
НОВІТНА СУСПІЛЬНІСТЬ І ЦЕРКВА	35
НАРИСИ ПЕРЕДІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ	40
СЕЛЯНСТВО І СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИЯ	40
МІЖНАРОДНИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЦ. РУХ	40
ФІЛЬОСОФІЯ ШТУКИ — Г. Тена	50
ЦАРСЬКА РОСІЯ І УКР. СПРАВА — В. Левинський	50

Також Українська Книгарня в Брантфорд, Онт. має на складі ріжнородні наукові книжки, оповідання та поезії, як також всілякі писарські прилади. Обслуга скора і ретельна. Удавайтесь на цю адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA
211 MARKET ST.

Brantford, Ont., Canada.

П. КРАТ.

КОЛИ ЗІЙШЛО СОНЦЕ

ОПОВІДАНЕ З 2000 РОКУ.

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

Накладом Української Книгарні в Брантфорд, Онт.
З друкарні «Робітничого Слова».
Торонто, 1918.

165059